No 8

U. B. BERGEN
Ms. 193 i

No 13

(1)

Indberetning

til Directionen for det Bergenske Museum.

Som den ærede Direction bekjendt have Undertegnede i Juni, Juli og Augusti Maaneder dette Aar foretaget en Reise langs Kysterne saavelsom ind i mange større og mindre Fjorde af nordre Bergenhuus, Romsdals, søndre og nordre Trondhjems Amter, iblandt andet i den Hensigt, at besee og undersøge de os forekommende Oldtidsminder, og saavidt muligt, at indsamle Oldsager, Naturalier, Konstsager og andre Gjenstande, som kunde ansees ønskelige for Museets Samlinger, til hvilken Hensigts Opnaaelse den ærede Direction endog har stillet en Sum indtil 50 Rdl. til vor Raadighed. — Naar vi, efterat denne Reise er tilendebragt, see tilbage paa de forskjellige Sager, der have været Gjenstande for vor Betragtning og vore Undersøgelser, og vi derhos overseer hvad vi paa Reisen have indsamlet, troe vi os beføiede til at antage, at en kort Beretning derom ikke vil være uden Interesse for den ærede Direction, til hvem vi herved overgive de af os indsamlede Gjenstande, hosføiende i vor Beretning Afrids af nogle blandt disse saavelsom af

enkelte os forekomne Oldtidsminder.

Da Tiden ikke har tilladt os, at levere vor Indberetning nöiagtigen detailleret og udförligen udarbeidet, bede vi den med Overbærelse modtaget i dens nærværende Form, saaledes som den paa Tönren af os efterhaanden er nedskreven.

For at lette Oversigten over de af os undersögte Gjenstande, have vi inddeelt disse i 2de Hovedclasser:

A. Oldsager, hvorunder vi have optaget Bjerghuler, Sagn, Huusholdnings- og andre oeconomiske Redskaber, der bære Præg af norsk Nationalitet, hellige Træer, gamle Sculpturarbeider, Stedsnavnes Etymologie, m. m.

B. Naturalier. A. Oldsager:

1. Skongshilleren paa Vaagsöen.

Skongs-Hilleren er en Bjerghule, som findes paa Gaarden Vedvig paa Vaagsöen i Nordfjord, med et Næs, Skongsnæs kaldet. Den ligger nær ved Stranden, kun lidet over Havfladen, saa lavt at man kan see lige ind i Hulen naar man roer forbi Skongsnæs, er omtrent 20 Alen dyb, og ved Indgangen omtrent lige saa höi, men aftager indeni meget i Höide indtil at koftet nærmer sig nedad nogle Alen ovenfor Gulvet, hvor der findes en smal Gang indigjennem Bjerget, hvilken nu er opfyldt af Faaremög, der ogsaa i dybe Lag dækker Hulens Bund. Medens hiin Gang var aaben, skal en Hund være gaaet ind deri, og kommet ud af et Hul imellem Gaardene Vaagsberg og Qvalheim paa höndre Side af Vaagsöen.

Hulens Vægge ere bratte, især paa søndre Side. Sagn om fordums Beboere af Hulen eller om andet Hulen vedkommende, vidste ikke vor Sagsmand, Hunsmand Svend Rasmussen fra Osmundsvaag og heller ikke Provst Koren, som stadfæstede den om Hulens Beskaffenhed givne Beretnings, at fortælle. –

2. Sagn om Dolsteens-Hulen

I Hulens Indre ere to smalle Gange, hvilke føre til fremmede Lande. Ko Studenter gik engang med tændte Voxlys ind i Hulen, men da de vare komne meget langt ind, bleve de standsede ved en Fernport, indenfor hvilken der laae en stor Sort Hund i en Fernlænke. –

3. Steen med et indhugget Mærke paa Sælöe

I Landgangsbryggen paa Sælöe, ligeoverfor Sælöe Præstegaard, ligger en obeliskdannet Hellesteen, circa 2 Alen lang, hvori paa den ene Fladside, lidt nedenfor dens Midte, findes indhugget hostaaende, i naturlig Størrelse afbildede Figur, som sandsynligen er et Boemærke.

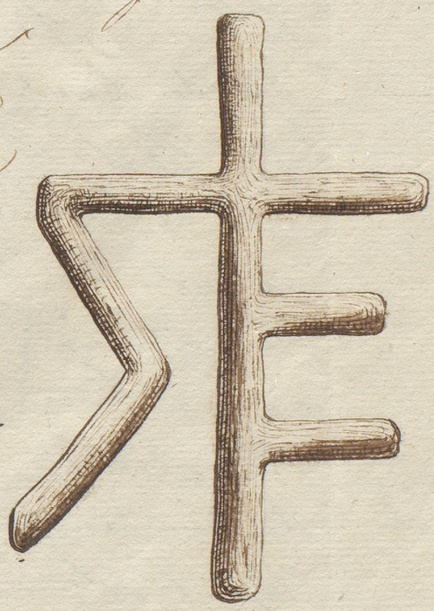

4. Runesteen paa Sælöe

Ved Søen nedenfor Sælöe Kloster, lidt østen for Klosterets store Nøst-Tomt ved Klostervigen, tæt ved Stranden og kun nogle faa Alen fra Søens Overflade, ligger en Steen, som er 22 Tommer bred, 1 Alen

og 2 Tommer lang samt 14 Tommer tyk. Paa dens ene Fladside er indhugget hosstaaende Figurer:

Paa dens anden Fladside staae dybt indhuggede følgende Runer:

Denne Steen, hvis Indskrift kan læses Messu eller Missu, har sandsynligen været anbragt et Sted i Klosteret eller i Kirken, hvor den har staaet frit, saa at den Runde sees fra to Sider.

5. Sagn om Troldene paa Farvald og Barmen.

Paa Statlandet, i Nordøst fra Sælöe Kirke og Præstegaard, ligger en höi, spids Fjeldtop, Farvald kaldet. En halv Miil söndenfor ligger Øen Barmen, hvorpaa der ogsaa er et temmelig höit Fjeld. Paa hvert af disse Fjelde boede i Oldtiden en Tröld eller Jutul, og disse to Væsener skulde engang prøve Kræfter med at kaste store Steenblokke over til hverandre. – Troldene fra Barmen kastede en stor og lang Steen med saadan Magt, at den kom op paa Toppen af Farvald, hvor den endnu sees staaende. – Jutulen fra Farvald fattede derpaa en hvær rund Steenblok, som han kastede sydefter, men den rak ikke længere end til den nordøstre Side af Fjeldet paa Barmen, hvor man den Dag i Dag er seer den ligge langt ned i Lien.

6. Søregne Spader i Nordfjord

I Sælöe Præstegjeld og, saavidt vi have kunnet

erfare, i den største Deel af Nordfjord og Søndmøer bruges et Slags meget simple Træspader, Spadegræv kaldede. — De have et omtrent 1 Alen og 16 Tommer langt, smalt Skaft, spids eller tyndt oventil og tiltagende i Tykkelse nedefter indtil hen imod Enden, hvor de have en til søire Side af Skaftet udgaaende Flade, bred circa 5 Tommer, og lang omtrent 12 Tomr, hvilken Flade nedentil er beslaaet med et Jern, der gaaer lidt udenfor Fladen til begge Sider. — Disse Spader, som meget ligne de islandske Paalstave, og derfor vist ere af ægte norsk Oprindelse, see saaledes ud som hosstaaende Afrids A og B vise. — Skaftet af dette Redskab kaldes: Spadetroe

A.

B.

7. Runer paa en Steen ved det nederste af Taarn-Trappen i Sølöe Klosters Ruiner.

·RIIYIR·IIIR·ÞIRII, I·

Saaledes fandt vi disse Runer, hvilke Kluver i sine norske Mindesmærker har aftegnet omtrent lignende. — Taarntrappen truer med Nedfald, hvilket uden Tvivl allerede vilde have fundet Sted, dersom ikke Provst Koren i Sølöe havde ladet oplægge en Muur til Støtte under den, hvilken vel endnu en Tid vil forebygge, at Trappen og med den en stor Deel af Taarnet styrter ned.

Bemeldte Runesteen er ganske vist et Fragment af en større Steen, som med Klosterets Bygning er slaaet itu og siden blevne benyttet som Bygningssteen. — Indskriften synes at kunne læses saaledes:

Rasgor sannr Thores á

Torde man antage Rasgor for et Mandsnavn, kunde Meningen have været: at Rasgor var skyldig i Thores (: Drab:) paa (Stedet, hvor Thore boede, eller Drabet skeede).

8. Fund

i Flyvesanden paa Erviq, paa Stat.

Af Provst Koren paa Sølöe fik vi følgende, i Flyvesanden paa Gaarden Erviq paa Stat landet fundne, Oldsager:

1. To smaae Brudstykker af Messing, det ene overtrukket med ædel Rust.
2. To Brudstykker af en antik Beenkam paa hvis Midte med Messing-Nagler er fastnittet 2 Skinner af Been, een paa hver Side af Kammen, hvis ene Halvdeel har hart grove, den anden fine Tænder. — Paa Kammens ene Ende sees Cirkel-Zirater, anbragte i en Bue. — Nedenstaaende Afrids viser Brudstykkernes Udseende i naturlig Størrelse:

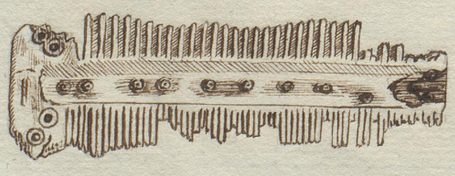

Da det ene Stykke Messing er overtrukket med ædel Rust, og det af Kammens Brudstykker tydeligen kan sees, at den har været af samme Slags, som nogle i Bergens Museum værende, i norske Gravhøie fundne, Beenkamme, er der god Grund til at anse bemeldte Stykker

som virkelige Oldsager.

9. Egetræerne paa Ekrem.

Den 27. Juni undersøgte vi, hvorvidt de hos Ström anførte hellige Egetræer, som fra gammel Tid have staaet paa Ekrem i Søvde Annex, endnu skulde findes sammesteds; men vor Søgen var forgjæves saavel der, som paa Nabogaarden Espehoug, hvor man sagde, saadanne Træer skulde staae. – Gaardenes Beboere fortalte, at Træerne vel havde staaet der, men at de vare bortraadnede og omstyrtede.

10. Vandelvens Hovedkirke.

I denne gamle, murede Kirke fandtes næsten intet mærkværdigt. Paa en smaglos, moderne Altertavle var fastspigret en liden vakker Gruppe af den hellige Familie, et Sculpturarbeide, overtrukket med Kred og forgyldt. Det har sandsynligen fra ældre Tider staaet i et Alterskab, eller paa en ældre Altertavle. Paa hver Side af Choret udad mod Skibet, er i Muren en stor og dyb Nische, hvori Helgenbilleder formodes at have været anbragte. –

St. Jetmunds, Kirkens Patrons, Billede, som nu bevares i Museet, har formodentligen havt Plads der. Kirkens Klokke var uden Indskrift. Paa Kirkegaarden fandtes ingen Monumenter.

11. Gravhøie i Vandelvens Hovedsogn.

Paa Gaarden Thue, ligt over for Kirken, tæt nede ved Nøsterne saaes en temmelig stor Skibshoug, opført af store Kuppelstene. – Den var nu bevoxen med Espe-

træer, og sjuntes at have været undersøgt paa forskjellige Steder. – Indenfor denne stod en i en liden Steenhaug opreist Bautasteen; men denne saa aldeles ikke ud til at være antik. Beboerne af Gaarden meente ogsaa, at den var reist i senere Tider. Længere ind i Bugten, nærmere hen mod Mands-Eidet paaviste Beboerne 2 store Gravröiser, som de sagde at Ingen endnu havde undersøgt.

I Fjæren med Gaarden Thue, omtrent ½ Al. dybt i Sanden, var for kort Tid siden fundet en liden Haandquærn, Overliggeren 17½ Tomme i Deameter og 2 Tommer tyk; Underliggeren 7 Tmr. i Gjennemsnit og 1¼ Tomme tyk; hvilken vi kjøbte til Museet.

Paa en liden Jaandteen, hvilken vi lige-ledes kjøbte, var som Svings-Skive anbragt en liden, meget smuk antik Steendup af Serpentin, der ogsaa sagdes at være funden i Fjæren. –

Paa Gaarden Ladevold i Aajemsdalen var en Høi, spids, med Græs begroet Gravhøi, som ikke var undersøgt.

12. Torv-Spader fra Søndmør

I Vandelvens Præstegjeld paa Søndmør bruges et Slags smaae Torvspader, der ere lige saa hensigtsmæssige, som de ere simple og lidet bekostelige. De bestaae af et 1 Al. og 16 Tommer langt, smalt, nede mod Enden krumt og der fladt udgaaende Skaft, som paa Enden er forsynet med et Jernbeslag, der gjør dem meget vel skikkede til at bruges for at afstikke Græstorv og at rense det øverste af Jordskorpen for Ukrud. – De vilde

derfor med Held kunne bruges til at holde Gange og Veie i Hauger rene. — Vi kjøbte paa Thue et Exemplar til Museet. Det seer saaledes ud:

13. Risp, et Redskab til at tørske Korn.

I Vandelven, og sandhynligen paa flere Steder i Bergens Stift, bruges dette simple Redskab, der er af Træ, 21 Tommer langt og i det høieste 1½ Tomme tykt. Det benyttes paa den Maade, at man holder Korn-Negen i venstre Haand, Roden opad og Axene nedad vendte, og at man da med Rispen i høire Haand stryger eller hugger langs ned af Negen, hvorved Kornene drives ud af Axene fuldkommen lige saa godt som med en Pleiel eller en Tust. Rispen afbildes paa nedenstaaende Tegning.

14. Slibesteen til Slibning af Steenoldsager.

Da Christen Johnsen Rogde i Foraaret 1847 oprev Gulvet i sin Stue paa Gaarden Rogde i Ullensvangs Sogn i Hardanger, fandt han under Dørstokken en aflang, flad Steen, omtrent ½ Alen lang, 9 Tommer bred og 6 T. tyk, paa hvis Bredsider saaes 3 eller 4 Striber, rundagtig fordybede i Bunden og ganske glatte, hvilke Striber kjendeligen vare bevirkede ved Oldtids Steenredskabers Slibning paa Stenen. — Finderen har beslutteet at ville afgive denne Steen til Museet i Bergen. — Hvilket en af vort Mandskab, Knud

Johannesen Aga, berettede os. – Denne Beretning vilde vi ikke undlade her at meddele, for at Directionen, saafremt Finderen skulde forglemme at afgive dette sjeldne Redskab til Museet, igjennem Præsten i Kindservig eller Andre, kan gjøre Erindring derom. –

15. Spoer af Hestefødder i Klipper paa Søndmør.

Mon det ikke skulde være muligt at forskaffe Bergens Museum en løsrevnen Blok, indeholdende eet eller flere Spoer af de hos Strøm i Søndmøers Beskr. 2de D. S. 460, nævnte Hesteklover, der sees i Kalksteensbjerge paa østre Side af Gurskøen paa Gaarden Sokede eller Søvde i Røvde Annex, Herrøe Præstegjeld, og ligeledes paa Vaagsøen i Sande Sogn, (ibid: S. 451), eller og at faae Nogen til at udhugge en eller flere saadanne Blokke af Kalkstenen? og til Hvem burde man desangaaende henvende sig? Paa Gaarden Nykrem, ikke langt derfra, boer Kensmand Cappelen, noget længere borte Handelsmand Rønneberg, paa Larsnæs, og endnu længere borte Handelsmand Simonsen, paa Herrøe.

I Ytalehund traf vi den 19. August 1847 Handelsmand Christoffer Rønneberg fra Larsnæs, og talede med ham derom. – Han sagde os at mange saadanne Spoer ogsaa findes i Klipperne paa hans Gaard, og han lovede os at gjøre sig Umage for, enten at søge at finde deslige løsrevne Klippestykker, eller og, om muligt, at sprænge eller løskile nogle, hvori Spoer af bemeldte Nags findes, og vi underrettede ham om, paa hvad Maade Udkilingen hensigtsmæssigst burde skee.

11. Hisse, et søregent Redskab til at børe Vand- eller Melkebötter.

I Ørstens Sogn, saavelsom flere Steder paa Söndmör, bruges et Aag, eller en Vassel, af et ganske eget Slags. Det bestaaer af et krumt Træ, ikke uligt dem, som i Almindelighed ere i Vasseler; men istedetfor at Træ et i disse hviler paa den Børendes Nakke, hviler ellerstötter det sig i Hissen mod den Børendes Mave, hvorimod Byrden hænger i en bred Rem, der ligger over hans Skuldre, fæstet i 2 Kroge, en paa hver Ende af Hissen, hvilke ere fastbundne i Tænge, som, igjennem et Hul i hver af Hissens Ender, gaae op i Skulderremmen og ere fastgjorte i denne. Dette Redskab seer saaledes ud, som nedenstaaende Afbildning udviser:

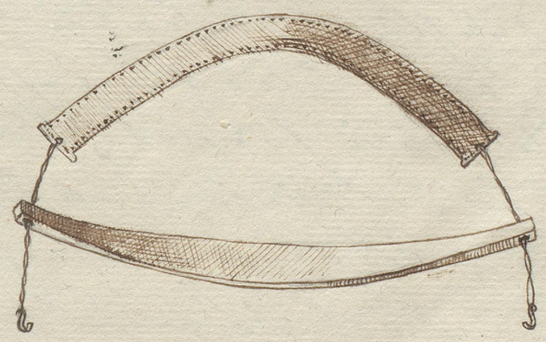

Med et saadant Redskab skal man langt lettere kunne bære Byrder, end med et almindeligt Aag, da ved Brugen af dette, Byrdenstedse hviler og tynger paa samme Sted oppe paa Nakken, medens man, naar Hissen benyttes, kan skifte om saa ofte man vil, og lade Byrden hvile og tynge snart paa een, snart paa begge Skuldre og paa forskjellige Steder af disse. Ved at trykke det foranværende Krumme Træ ind mod Maven, bevirker ogsaa den Børende, at Byrden hænger roligere og ikke slingrer frem og

tilbage aller til Siderne, saaledes som Tilfeldet er naar et almindeligt Aag bruges. – Ved at kaste de Snore, hvori Krogene ere fæstede een eller flere Gange over Hissetræets Ender kan man, om man vil, føre Byrden høiere op. – Det bidrager ogsaa til Redskabets Hensigtsmæssighed, at Krogene hænge i Bugter af Taugene, ikke i Enderne af disse, da dette forvarsager, at Byrden saa at sige lemper sig efter den Bærendes Bevægelser, og at man, med at flytte Krogene i forskjellige Bugter af Taugene, kan forebygge, at disse snart opslides.

14. Köngangen under Jorden paa Ørsten-Ejdet.

Om dette forbeugende Kjempeværk

For at besee og, saavidt muligt, at blive bekjendt med dette vidunderlige Kjempeværk, om hvis Beskaffenheder vi af offentlige Tidender havde erholdt forelöbig Underretning, indfandt vi os i Slutningen af Juni Maaned d. A. i Ørstens Sogn, med Ørstenejdet i Voldens Præstegjeld paa Søndmør. – Da den tilfældigviis i forrige Aar opdagede Aabning til Köngangen var funden i en Ager paa det Aamund tilhørende Brug i Gaarden indre Norden, henvendte vi os til ham, og fik af ham den Underretning, at han, til Forebyggelse af at Köngangen skulde fyldes med Stene og Jord, som Børn og Andre kastede ned deri havde tillukket Aabningen med Heller og Førs et Kag Jord derovenover, hvori Korn var saaet, ligesom i det øvrige af Ageren. – Han var villig til, mod en bestemt Betaling, paa samme Sted at aabne

Köngangen for os, og at skaffe os de fornödne
Redskaber til at komme ned deri for nær-
mere at undersöge den, hvilket han ogsaa gjor-
de. — Ved Hjælp af en igjennem Aabningen
nedbragt Stige, forsynede med tændt Kys
i en Kögte, og ledsagede af Eieren, gik vi,
den ene efter den anden, ned i Köngangen
efterat Zullet i nogen Tid havde staaet aa-
bent, for at skaffe frisk Luft nedenunder.
Aabningen, hvor igjennem Nedstigningen
skede, var omtrent 3/4 Al: bred og 1 1/2 Al. lang.
Da vi vare komne ned paa Bunden, som
under Aabningen var forhöiet af deri-
gjennem nedkommet Grus og Smaasteene,
befandt vi os i en smal, i lige Linie löben-
de Gang, igjennem hvilken vi gik videre frem
mod Øst. — Efter at have gjort nogle faae
Skridt, stödte vi paa en i Gangen nedfalden
Dækhelle, under hvilken vi maatte krybe
paa Knæerne, for at komme længere ind, —
derfra gik vi omtrent 8 a 10 Alen videre
ind i Gangen, hvor vi mödtes af en deri
nedfalden Dynge af Stene og Jord, over
hvilken vi vel, efter Förerens Sigende,
Kunde have trængt os frem, men som vi
ikke gjorde, da Aabningen var meget
snæver, Luften indenfor kjendtes beschwærlig
at indaande og det syntes betænkeligt, uden
i Forveien anbragte Forebyggelsesmidler
at trænge ind i den allerede der beska-
digede Gang, som ved Indtrængningen mu-
ligen Kunde bringes til at styrte nærmere

sammen. Da vi desuden, med Hjælp af Kijkert, kunde see, at Gangen indenfor Volden var af samme Beskaffenhed som udenfor, der hvor vi vare, lode vi os nöie med at være komne saa langt ind, og toge blot det Stykke, hvor igjennem vi havde passeret, i nærmere Betragtning. Vi fandt Köngangen at være omtrent 3½ a 4 Al. höi, nedentil henimod 2 Al., oventil henimod 9 Tommer bred fra Væg til Væg. — Sidevæggene vare opførte af temmelig store, paa Siderne lagte (ikke paa Kant staaende:) Stene, hvis Ender havde saa veen Kop og vare saa net lagte, at Væggene i det Hele tagne, vare jævne og slette. Hvor der imellem Stenene havde været Aabninger, saaes disse at være udfyldte med Stenkiler. — Over Köngangen laae paa nogle Steder Dækheller, som rak fra Væg til Væg, paa andre store, kiledannede Stene, der vare indkilede imellem Væggenes överste Sider. Sidevæggene bestode af Graastene, Dækhellerne og de bemeldte kiledannede Stene af en groeskornet hvid Marmor, samtlige uden Spoer af Tilhugning. — Forresten vare Væggene fugtige og klæbrige, saa at man med Fingrene kunde skrabe af dem en blöd, rödagtig, fiin Masse, lignende en Deig. — Efterat vi havde beseet det indvendige af Köngangen forsaavidt vi havde befaret den, stege vi op deraf, og toge de Spoer af samme, som vise sig omenpaa Jorden, i nærmere Piesyn. Vi fandt, at man, med större og mindre Fordybninger i Jorden, kunde spore Köngangen

paa den hele lange Kinie, hvorunder den gaaer, lige fra Fjæren ved Söen i Ørstenvangen, i Nærheden af et sammesteds værende Nöst, og efter en temmelig brat Bakke, til og forbi Gaardens Huse, ud igjennem den flade Udmark og lige hen til et lidet Vand, kaldet Jöstöl- eller Jutul-Vandet, hvor Sporene tabe sig i selve Vandet. Den hele Strækning fra Ørstenfjorden til Jöstölvandet kan antages at være omtrent 1500 Alen. —

Ved Nöstet nede mod Ørstenfjorden kunde man see ned i Köngangen, som fandtes at være saa dyb, at en Færings Aare, der blev stukket ned i den, kun rak ½ Alen op over Jorden, da dens nederste Ende naaede Bunden. — Ogsaa et par andre Steder höiere op i Bakken kunde man kige ind i Köngangen; og ved at nærme sig Aabningerne kunde man forvisse sig om, at der i Köngangen var frit Lufttræk, da Luften pustede stærkt ud deraf. — Omtrent 30 a 40 Alen fra Jöstölvandet visse man os i den Retning, hvori Köngangen saaes at gaae, en Kilde, hvis Vand aldrig fryser til om Vinteren, hvor koldt det end er. — Ved denne Kilde kunde man stikke en lang Stok dybt ned, og, ved at böie Stokkens övre Deel udad til Siderne, forvisse sig om, at der neden under var en ikke ubetydelig Aabning. — Til den ene Side af den Kinie, hvori Köngangen skulde være anlagt, noget længere hen imod Vandet, var en temmelig stor Vold eller Skandse, af Steen og indenfor samme en regulair, grön Flade — det hele maaskee

an sin Forlids Grundsætning. I Landgildningsvæsenet paa den sidst Reformation, som indførte Kongsgaarden, fra Bønderne Gaarde og Jordebøgerne sidst Gaarden, maatte man ogsaa Bøgerne ved Gaardsætningen, indtil 2½ Alen dybt, som i andre Egne ved Mangel paa andet Brænde, bruges Kolene til at indkøbe, men Kongsgaardsgaarden gik sammen til. I Overensstemmelse med den nye Lovgivning, maa paa Kongsgaarden ved Gaardsætningen ikke Skove, som ved andre Kongsgaarde.

Følgen af den nedsatte Kommission Forslag af den Forordning, som ved Kongelig Resolution af 28 November 1846, og som Ministeriet for Landbruget indsendte i en Note til Rigsdagen, 3die Bind, S. 18–19 — om Forordning, for smaa Kjøbstæder, der ikke have Ret til at holde Torv, Marked og Skjænk, er gaaet forbi.

Efter at have gjort Forslag til Ophævelse af Kongsgaardsforordningen, som forskjellige andre Byer, saasom Christiansand, Arendal, Moss, Fredrikshald, Tønsberg, Skien, Porsgrund, Brevig, Larvik, Sandefjord, Holmestrand, Horten, Drammen, Kongsberg, Hokksund, Eidsvold, Hønefos, Christiania, Fredrikstad, Frederikshald, Christiansand, Arendal, Egersund, Stavanger, Haugesund, Bergen, Molde, Christiansund, Trondhjem, Levanger, Namsos, Brønnøisund, Hammerfest, Vardø, Tromsø, Kongsvinger, Eidsvold, Hønefos, Drammen, Kongsberg, Skien, Porsgrund, Brevig, Larvik, Sandefjord, Holmestrand, Horten, Moss

Orsten-Eidet, sandsynligen paa Gaarden Hovden, hvis Navn peger hen derpaa (: af Hofen Fyrstes Hof, et Afgudstempel :) og at Residentsen har staaet over eller nær ved Köngangen, saa at man, om Borgen overrumpledes og brændtes, kunde söge Tilflugtsted i Köngangen og skjule sine Statte der. — Spoer af en Borg fra saa fjern Tid kan naturligviis ikke nu ventes opdaget, især da Zusene paa den Tid kun opförtes af Træ. — Imidlertid kan vi ikke lade uanmærket, at der ved Zoodevandet eller Jöstölvandet, paa Hovdes Mark, som oventil anfört, findes en mærkelig Forhöening eller Forskandsning af Steen, og ved denne en udstrakt Flade eller Slette, samt at Köngangen antages og sjenes at strække sig lige derhen og at gaae derfra henover Hovdens Marker forbi Gaardens nuværende Thun nedefter til Söen ved Orstenfjorden, hvor dens nordre Ende er tydelig at see. — At Hovden har været en betydelig Gaard kan ogsaa sluttes deraf, at der paa samme findes mange Gravhöie, Skibshöie, saavelsom andre. Dens Navn kunde vel ogsaa udledes af Höfud, det betydeligste, fornemste, og altsaa tilkjendegiver at Gaarden har været en Zöviedgaard. —

Ved Siden af den foranstaaende Hypothes om dette Kjempeværks Bestemmelse i Oldtiden, kunne vi ikke undlade at fremsætte en anden, at det muligen har været en Aquaduct, for at lede Vand fra Jöstölvandet ned over Gaarden Hovden, og samledes at forsyne Beboerne ved Vand,

ikke blot til deres egen og deres Gaardsbesøt-
ningers Fornødenhed, men og saa til Vanding
af Gaardens Jorder, og muligen til at drive
en Gværn med nede ved det nu værende Nøst.
Uden at ville udgive dette for vor bestemte
Mening, men blot anførende det som en ikke
aldeles ugrundet Hypothes, maa vi, til Un-
derstøttelse af denne bemærke:

1. At man kan følge Sporene af Steensæt-
ningen eller Søngangen ligge ud i Jøstøl-
vandet.
2. At Tilværelsen af en Kilde i Søngangen, ikke
langt fra Vandet, gjør det vidtløftigt, at en
Vandledning har været sammesteds.
3. At den Anstændighed, at man paa flere Ste-
der har gravet indtil henimod 3 Alen dybt
i den Retning, hvori Steensætningen skal
ligge, uden at have naaet ned til det øverste
af denne, synes at vise, at Steensætningen,
hvis den findes sammesteds, ligger dybt der-
medens den længere ned kun ligger om-
trent 1 Alen under Jordens Overflade,
hvilket maa være saaledes foranstaltet for
at skaffe Vandet Fald, og for at Vandledningen
stedse skulde blive forsynet med Vand, endog
naar Vandstanden i Jøstølvandet var lav.
4. At der ikke over Gaardens Marker, saa-
vidt vi bemærkede, løber nogen Bæk eller Elv,
fra hvilken Gaarden forsynes med Vand.
5. At en saadan Bestemmelse af Steensætningen
gjør det let forklarligt, hvorfor man har
ladet den til Slutning gaae ned over en
temmelig brat Bakke, hvor dens Hensigts-
mæssighed som Vei under Jorden synes tvivl-
som, medens den var fuldkommen svarende
til den Hensigt at lede Vand ned til en Gværn.

Vi maa derhos tilføie, at, saafremt en liggende
Steensætning under Jorden fra den modsatte
Side af Jøstølvandet gaaer ned til Ekrem i
Voldens Sogn, hvilket vi ikke have under-
søgt, det da er rimeligt at denne ogsaa
har været en Aqvaduct, til hiin og maaskee fle-
re der liggende Gaardes Forsyning med Vand,
maaskee ogsaa til et Qværnebrugs Drift
sammesteds. Imod Rigtigheden af denne
Hypothes kan med Grund indvendes, at Gan-
gen nu er tør og at Vand aldeles ikke flyder
derigjennem, men dertil kan svares, at
Gangen sandsynligen paa flere Steder er
styrtet sammen og at den derved er bleven
saaledes opfyldt med Jord, at Vandet ikke læn-
gere kan trænge sig igjennem der hvor det
tilforn flöd. — At saa betydelige Aqvaduc-
ter under Jorden i Oldtiden have været an-
lagte andensteds i Norge, er os rigtignok ikke
bekjendt; men at denne desuagtet kan have
været til, er desuagtet ikke umuligt eller
urimeligt. Det være nu som det vil, hvad-
enten denne Steensætning har været en Kön-
gang eller en Vandledning, et sandt Kjem-
peværk synes den at have været, et Værk,
som gjør den Tid, hvori det er udført, Ære, og
som vidner om, at Egnen da har været be-
boet af Mænd, som have udviklet stor Kraft,
og som maa have havt betydelig Magt og over-
ordentlige Midler til deres Raadighed.
Af den hvide Marmor, hvoraf Dekste-
nene i Köngangen bestaaer, fremlægge vi
her en Prøve. — Man sagde os, hvad
der ogsaa findes anmærket i Beretningen

i postbudet, at denne Steenart ikke forekommer
nogetsteds i Nærheden. – Vi have derimod hørt,
at en liquende Steenart findes paa østre Side
af Gurskøen paa Gaarden Sovde eller Søvde
(cfr. Ströms Beskrev. 2 Deel S. 460) og paa Gaar-
den Larsnæs, som ligge fra 1 til 3 Mile borte.
Ere Dækstenene hentede derfra, viser dette
Hvilken betydelig Bekostning man har an-
vendt paa Anlægget.

18. Aase-Minderne i Borgunds Præstegjeld.

Ledet af Peder Fyllingen og af den Beskrivel-
se han i Urda har gjort over disse Minder,
besaa vi dem den 2 Juli 1847. – De laae
paa en lang, holdende Kjøngflette, der begyn-
der oppe paa Aasemulen, noget østenfor
Gaarden Aases Gjerder, og strækker sig ned
til en stor flad Myr ned imod et Vand
Kaldet, der har sit Udløb igjennem
en fiskerig Elv ved Sjelkevigen, 1/4 Miil inden-
for Borgensund. Høiene paa denne Strek-
ning ere fast utallige; men de ere meget
smaae og lave, bestaae af Kuppelstene og Jord,
og ere for en stor Deel undersøgte eller ikke-
mindste oprodede. – De ligge blandede om
hverandre, uden at man kan spore nogen Or-
den eller Plan ihensende til deres Anlæg;
dog synes de paa 2 Sider at begrænses af de af
Fyllingen beskrevne Steen- og Jord-Volde, der
gaae i nogenledes lige Linier. En af de største
og bedst vedligeholdte Høuge blev af os foran-
staltet opgravet, og aldeles udtømt. Den
bestod af Bullestene og en temmelig fortagtig
Jord. I denne fandtes paa flere Steder
saavel oppe i Toppen som nede i Høugen, Kul;
men af Been eller nedlagte Oldsager var

aldeles intet at fände. Vi kom til Stedet med store Forventninger, men forlod det uden synderligt Haab om, at Antiqvarerne ville kunne gjøre noget Udbytte sammesteds.

19. Menneske-Billede af Steen, fundet i Borgundi Præstegjeld.

Af Peer Hyllingen bleve vi underrettede om, at Captain Daae paa Solnør var i Besiddelse af et lidet, omtrent 6 Tommer langt, af hvid Marmor hugget Menneskebillede, der siges at være opgravet paa Skoue Kirkegaard og siden at have henligget i Skoue Kirke. — Det skal fremstille en Mand med en sid Tappe og langt Skjæg.

Vi anmodede Capellan Arnet i Borgund om ved Veiledet at søge at formaae Captain Daae til, at gjøre Bergens Museum dette Billede, med skriftlig Underretning om, hvad der med Visshed vides ihenseende til dets Opdagelse eller foregaaende Skjæbne, og vi anser det passende at gjøre Directionen bekjendt dermed, for at den, om Præsten Arnet ei skulde være saa heldig at forskaffe Museet denne Oldsag, kan søge at anvende andre Midler dertil. Paa Molde talede vi senere med Captain Daae, som lovede at Museet skulde erholde Billedet, saafremt det ikke allerede var afgivet til Universitetet i Christiania, hvilket var muligt, da hans Søn fik det med sig derhen. —

20. Fund i Jøringfjord.

Ananias Johnsen Soure, i Jøringfjord, skal i Juli 1847, paa Bjørkøren have gravet i en Høug, og deri, blandt Andet, fundet

en Guldrin. — Med at skrive derom til Sognepræst Frich var det maaskee muligt at forskaffe Bergens Museum noget af det fundne. —

21. Sculptur-Arbeider i Borgunds Kirke.

Foruden de skjønne, i Eg skaarne, Sculptur-Arbeider, hvoraf Kirkens Alter, Prædikestol og flere af dens indvendige Pele bestaae, finder man paa Kirkeloftet henhlængt endeel ret vakkre Billeder af Egetræ, samt at en stor Deel af det, ligeledes af Eg udskaarne Gitter, som forhen har adskilt Choret fra Skibet. Gitterets Døre staae endnu der ganske helse, med deres smukke Jernbeslag og skjønne Forzieringer samt endeel af Kistværket. — Vi udsøgte og satte til Side nogle af de bedst skaarne Billeder, med Stykker af Kistværket, da Provst Nielsen ytterede, at Kirkeeierne vist ikke vilde finde uvillige til at overlade Bergens Museum samme, hvilket han lovede, om muligt at bringe i stand. —

Ligesaalidt som vore Forgjængere, Sognepræst Ström, Sorenskriverne Bing og Kraft, Major Klüver samt Biskop Neumann, i deres Optegnelser om Antiquitéterne paa Søndmør, have beskrevet denne Kirkes mærkelige Sculptur-Arbeider, ligesaalidt kunne vi indlade os derpaa, da en saadan Beskrivelse, om den skulde have nogen Værd, vilde fordre en nøiagtig Undersøgelse i flere Dage, hvilke vi ikke havde Tid til at opoffre, og derhos udkræve artistiske Kundskaber, hvoraf vi ikke ere i Besiddelse. Vi ville derfor lade os nøie med i Almindelighed at antyde, at Prædikestolen og Alteret, hvis Ydre saa-

godt som aldeles bestaaer af Snitsværk i Eg-
træe, uagtet de ved Bortflyttelsen fra deres
forrige til deres nu værende Pladse i Kirken,
tildeels ere blevne forhuttede og have lidt
meget, dog, saavidt vi skjønne, ere herlige og,
i Detmindste her i Riget, hjeldne Kommænger
af Middelalderens Kunstfrembringelser,
samt at de mange i bas reliefs udskaarne
Tavler, der pryde Forhiderne af Kommen
ovenover den nu værende Hovede Tudgang
til Kirken, med deres Vaaben oventil og Tud-
skrifter nedenunder, ere Stykker, som ikke
blot betragtede i den artistiske, men ogsaa
fra den historiske og heraldiske Side, for-
tjene Opmærksomhed, og burde beskrives
af en med de i saa Henseende nødvendige
Kundskaber forsynet Mand. –
Vi kunne dog ikke afholde os fra nærmere
at berøre et lidet, udenpaa Døren af
en Udbygning fra Kirken anbragt, bas relief,
saameget mindre som vi her os istand til
at supplere Hr Biskop Neumanns Beskrivelse
af samme. – Bagom Kirkens gamle
Chor er en liden muret Udbygning, der for-
modentligen har været enten en Familie-
Begravelse eller et Beenhuus, men nu
bruges til et Bevaringssted for Kalk,
Chøre og andet, der benyttes ved Kirkens
Reparationer. – Paa den udvendige
Side af Døren til denne Udbygning, udad
mod Kirkegaarden, er fastspigret en liden,
i Asketræe godt udskaaret, Tavle, hvorpaa
fremstilles Døden, som afhenter en gammel
Mand, hvis Kone og Børn høge at holde

Manden tilbage, medens der af en Sæk ved hans Fødder triller ud en Mængde Penge. Nedenunder er udskaaret følgende hollandske Vers:

Het Worelds goed is in dit leeven
Den mensch geleend en niet gegeven
Oversættelse:
Alt verdsligt Gods er her i Livet
os, godt Folk, laant, men ikke givet.

Af denne Indskrift, saavelsom af Indskrifterne under adskillige af de udskaarne Tavler og Vaaben, der ere fastspigrede paa Lemmen i Kirken over Hæved-Indgangen, er det klart, at Sculptur-Arbeiderne i Kirken ere forfærdigede af en hollandsk Mester.

Endelig kunne vi ikke lade uberørt en henseende til Kirkens skjønne Konstværker nylig forøvet Vandalisme.

Det imellem Choret og Skibet forhen værende Gitterværk, med sine høie zeerlige Porte, eller Døre, alt arbeidet af Egetræ med de skjønneste Ornamenter er nedbrudt.

Fire deelige Søiler og nogle af Ornamenterne ere førte ud paa Kirkegaarden, hvor de ere ombragte med 2 Kirkegaards-Grinde, paa den Maade, at Søilerne ere halvt indmurede i Graasteensgjærderne, og for en Deel fæstede til disse med brede Jernbaand. Over Grindene ere Tage byggede, der ere saa smalle, at de mesterligen skaarne Englehoveder, som derunder ere fastspigrede paa brede, skjønt udarbeidede Kister, staae og Rige ud i den frie Luft, modtagende baade paa første og anden Haand en god Deel af det Regn, som skyller ned fra Himmelen, og hvoraf Søi-

lerne ligeledes maskes, forsaavidt Graasteens-
muren ikke paa de indre Sider afværger saa-
dant. — Den øvrige Deel af Gitteret, nærmelig
Portene og mange Ornamenter, ere be-
handlede paa en skaansommere og christeligere
Maade, thi de ere ikke, som hine, drevne ud
paa Kirkegaarden og givne til Præs for Ode-
læggelse af Væde og Kulde, men de ere opsatte
og henslængte paa Kirkelofterne, hvor de have
Tag over sig og kunne vente saa lang Tilvæ-
relse, som den kaade og ubetænksomme Skare
af Drenge og unge Karle, der ikke sjelden be-
søger Kirkelofterne før og efter Gudstjene-
sten, vil forunde dem. —

22. Konstigen udskaaret Skab.

Paa Gaarden Søeholt i Ørskougs Præstegjeld,
boer en Mand, hvis Navn, om vi mindes ret,
er Jens. Denne Mand skal eie et Skab af
Egetræ, hvori er udskaaret Billedværk, om-
trent af samme Slags, som det, der findes paa
Prædikestolen og Alteret i Borgenhunds Kirke.
Det er nok uvist, om han vil afhænde det,
men Underhandlinger derom kunde maaskee
bedst bevirkes enten ved Provst Krabbe til
Ørskoug, eller ved Captain Daae paa Solnør.

23. Billeder af Egetræ i Gidskøe
Kirke.

I en ubenyttet Stol eller rettere et
indbygget Rum lige under Prædikestolen i
Gidskøe Kirke staae, blandt endeel Træ-
skrammel, hensatte 3, omtrent 2 Al. høie
Billeder af Egetræ, det ene et Christus-
Billede, hvoraf Armene og nogen af Fødderne
ere borte, det andet et Maria-Billede, bedre
conserveret, men dog uden Fødder, og det 3die

at Hulgenbillede, som vi ikke bestemt tør angive. Det synes som om de engang have været belagte med Kredgrund, dog er dette uvist; thi den hvide Masse, som findes i nogle Folder af Drapperierne, er maaskee blot kalk, som er stænket derind naar Kirkemæggene ere blevne overkalkede. — Alle disse Billeder røbe en meget høi Alde, da Egetræet paa flere Steder er blevet ganske mørt og hortagtigt. † Kirken eies af 2 Bønder. Da Billederne henstode skjulte og ikke vare eller kunde være Kirken til Prydelse eller dens Eiere eller Menigheden til Nytte, ansaa vi det muligt, at Museet kunde erhverve sig dem, hvis man tik Provst Nielsen eller hans Kapellan Arnet, til at interessere sig derfor. — Jeg, Christie, senior, har derom tilskrevet den Sidste, som har formaaet Kirkeeierne til at skjænke Billederne til Museet og at udlevere ~~dennig~~ dem.

De blive nu herved af os fremlagte for den ærede Directeur.

† Som Bevis for Christus-Billedets høje Alder kan ogsaa anføres, at det er fremstillet paa den i den Ældre Middelalder sædvanlige Maade, med Fødderne adskilte og forskilt nogleds, ikke kirslagte.

24. Fund i Mintehougen paa Gidskøi

Paa Gidskøius østre Side, som vender indad mod Aalesund, ganske nær ved Proprietair Hagerups Huus og Stranden, ligger en stor og skjøn Gravhøi, hvis Omfang nedentil er 140 Alen, og hvis Høide antages at være henimod 15, men allermindst 10 Alen. Der er paa adskillige Steder gravet i den, baade i Toppen og paa Siderne, men ingensteds dybt. — Senest, omtrent i Mai Maaned 1847 grov bemeldte Hagerup og en Kjøbmand Fouske fra Aalesund nogle, omtrent 3 Alen dybt ned i Høien fra dens Top. — Om der, ved de foregaaende Gravninger er fundet noget, vides ikke; men ved

den sidste fremkom der Oldsager, som vilde
have været af höi Interesse, derhom nogen Sag-
kyndig havde været tilstede, optegnet, aftegnet
og undersögt dem, samt sörget for deres Opbe-
varelse saavidt muligt. Höien er udvendig
belagt med Græstorv, hvorunder der, saavidt
man af de skede Gravninger kan see, findes
et omtrent 2 Alen tykt lag af ikke meget store
Kullestene. — Under disse befandtes, ved den
sidste Gravning, et lag af ganske fein Sand,
hvori, omtrent 3 Alen under Höien lave
8, ved Siden af hverandre anbragte, Steen-
kister, hvoraf Hovederne eller de bredeste
Ender, vendte mod Øst, Fodstykkerne mod
West. — Kisterne bestode af store, tynde
Skiferstenes Heller, og vare meget tætte.
Endestykkerne vare lange, af tykkere og
fastere Stene, der stode paa Enderne ned-
drevne i Sanden, paa hvilken Overliggerne
lave, uden at der var aabne Rum imellem Kisterne.
Ved Overliggernes Optagelse gik de flaske
af dem itu, dog ikke anderledes, end at
nogle af Stykkerne beholdt en Længde af circa
2 Alen og en Bredde af henimod 1 Alen.
Aarsagen til at Overliggerne saaledes gik
itu, var dels Hellernes Tyndhed og Skjörhed,
dels at de paa en ubekjendt Maade vare
fastede til Ende- eller Sidestykkerne, saa at
de med Magt maatte oprives. — I den
fine Sand under Overliggerne lave brændte
Menneskebeen, hvoriblandt Kjøbebeen og
andre dele af Hovedskaller tydeligen saaes.
Paa Underfiderne af Overliggerne, men
ikke paa Sidehellerne, vare Forziringer
indhugne, bestaaende af Cirkler, Slyng-

ninger, langs og tværgaaende Striber og Blade. – I ingen af Kisterne var Steenbund, og der fandtes heller ikke i nogen af dem andet, end Sand, brændte Been og Aske. – De optagne Steenheller bleve udtragte af Höien, og deels henlagte paa dennes Sider, deels nedførte til Hagerups Huse, hvor de siden have henligget og tjent Børn til Legetöi, hvoraf følger, at de ere blevne brudte i mindre Stykker, end de, som under Opgravningen førtes ud af Höien. –

Det ovenanførte, om Höiens senaste Gravning og hvad der ved denne blev fundet, skylde vi Proprietair Hagerups mundtlige Beretning, da vi den 4 Juli 1847 var paa Gidskøe. – Af Steenhellerne bleve saamange større og mindre Stykker, især de, hvorpaa indhugne Figurer vare at see, som kunde opspores, samlede og tagne i Beheddelse for Bergens Museum, hvortil Hagerup gaa sit Samtykke. Ved nöiere at examinere de samlede Stykker, have vi forelöbigen fundet Anledning til at bemærke:

1. At Overliggerne, med Kramper af Jern, have været fæstede til Ende- eller Sidestykkerne, da der i flere af de samlede Stykker findes indhugne Huller, 2 ved Siderne af hinanden, hvor Jernstifter eller Spoer af saadanne endnu sees. Denne Sammenfæstning har vinnelignes foraarsaget, at Overliggerne, da de optoges, bleve sønderbrudte.
2. At Figurerne paa Overliggerne kunne reduceres til følgende forskjellige Slags:

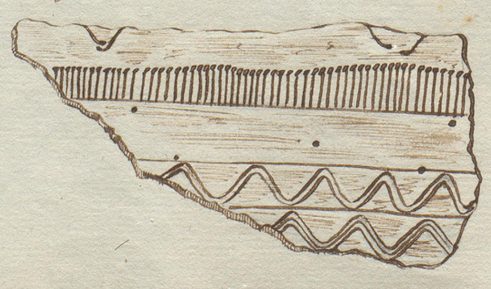

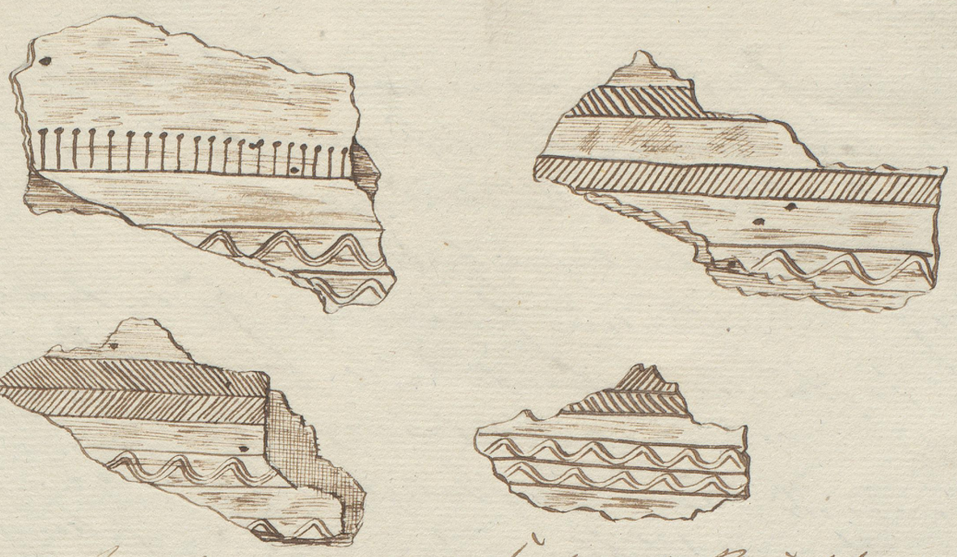

Vi have allerede sæt, at Bruddene i ad-
skillige af de fundne Stykker gjøre Omvæs-
ning til, af flere smaae at sammensætte eet
større. Det er derfor sandsynligt, at, naar
man faaer Tid og Leilighed til at samle alle de
erholdte Stykker og at lægge disse foran sig
paa en behørig stor Flade, man da vil de
forskjellige erholdte Smaaestykker kan
sammenstille flere større og derved forskaffe
sig et tydeligere og fuldstændigere Begreb om
Figurernes Forskjellighed, Beskaffenhed og
muelige Betydning. Men dette maa bevre
til vor Tilbagekomst til Bergen. — Nu
maa det være nok, at have antegnet dette.
Saavidt vi skjønne, er dette Fund, med
Hensyn til de paa Overliggerne indhugne Figurer,
og den Omstændighed, at Ligene, som lave saa
høit oppe i Toppen af Gravhøien, vare brændte,
af den største Interesse for Antiquarerne.
Ved at sammenholde de forefundne Omstæn-
digheder ved dette Fund, med dem, der ere
oplyste ihenseende til de faa liquende, som til-
forn ere gjorte, nemlig ved Rivike, i Skaane,
og i Danmark, kan man sand-
synligen komme til ganske interessante
Resultater. Om nogle af Figurerne
skulle være Skibsfigurer, hvilke de synes

at ligne, fortjener nærmere Undersøgelse.
Mintehougen er tilvisse en meget indholds-
rig og høist mærkelig Ottehøi, hvori hande anti-
quariske Statte ligge forborgne.
Af de indhamlede figurerede Hellestykker
ere de største omtrent 1 Alen lange og ½ Alen
brede. Nærmet Mintehougen synes i dets
nærværende Form vanskeligt at forklare.
Maaskee er det blot en Forvanskning af Minnis-
haugr, en Høi reist til de Afdødes Minde.
Ved vor Tilbagekomst til Gjedskøe den 19de
August 1847 indsamlede vi hos Proprietair Hage-
rup et halvt Snees flere Stykker af de Steen-
fliser, som havde tjent til Laag over de bemeldte
Steenkister, og vi afkjøbte ham Mintehau-
gen, eller Ret til at lade hamme udgrave
eller undersøge, for 5 Sp, hvilke blevne ham
udbetalte imod at han gaae os Skjøde per Høi-
gen til Museet. —

25. Flere Gravhøie paa Gjedskøe, og Fund i disse.

Søndenfor Mintehougen og Proprietair
Hagerups Huse, ved Stranden imellem disse og de
øvrige Huse, der ere samlede i Nærheden af Kir-
ken, ligger en lang, nedad mod Stranden
meget høi Jordvold, paa hvilken mange deels
runde, deels aflange Gravhøie, af hvilke
de 3 nordligste ere temmelig store, findes
anlagte. — I de større Høie er der gravet
omtrent ned til Midten; de mindre ere for
det meste urørte. — Ved at gaae omkring
i Ruinerne af den nordligste Høi og der
at søge imellem det opkastede Grus, fandt
vi en skaalformet fibula af Bronze, uden
Tunge, men med en Stump af uldent Tøi

indeni, samt en liden Knack- eller Slibe-
Steen, af rødlig Farve, og med Kjendelige
Mærker af at Stenen var brugt til Slib-
ning. – Paa Øens nordre Spidse findes
mange lave Gravhøie, hvilke synes at have
været høiere i Oldtiden, men igjennem Aar-
hundredernes Løb at være blevne omgivne
af Drivsand, som saaledes har formindsket
deres Zøide. I en af disse har Anders Jo-
hannsen Gidskoegjerde indeværende Aar gra-
vet, og der fundet:

1. En stor fibula af Bronze med indlagte
Forzieringer af Sølv, deels i Form af
Cirkler, deels af andre Figurer,
2. Tre mindre fibuler, af Bronze, uden
indlagte Forzieringer.
3. Ei smaae, til Forzieringer anvendte, Ophøi-
ninger af Bronze (af samme Slags
som de paa Udeide i Nordlands Amt
1846 fundne: Urda 3de B. S.)
4. Skelettet af et Menneske, temmelig heelt,
5. Et Sværd og en Sannesax, af Jern, begge
meget fortærede af Rust.

De under No 3 anførte Ophøieninger fand-
tes fastnittede paa smalle og tynde Messing-
baand, tre paa hvert, og en løs. – Samtlige
disse Sager ere af Ole Gundersen Gidskoe solgte
til Museet. I denne Zøi blev af os søgt
d. 3 Juli for at finde nogle hele Been af
Skelettet, hvoraf vi fandt Craniet, et Laar-
og et Lægbeen, der toges i Forvaring. – Kjæ-
bebenet manglede, men vi fik tømte om
senere at erholde samme, da det af Finderen
var blevne nedlagt i den løse Muld i Nær-
heden af Craniet, og vi modtage det ved vort

senere Besøg paa Øen den 18 Aug:: saa at Cranick nu er helt.

Nogle flere Menneskebeen bleve af os fundne længere ned mod Stranden, hvor Beboerne sagde, at Søgangen idelig blotter den ene Gravhøi efter den anden.

Af de ovenanførte Oldsager anses den store Fibula No 1, for at være en mærkelig Sjeldenhed, ligesom Ophøieningerne, No 3, ogsaa anses interessante, fordi de give Oplysning om, hvorledes de paa Udeide fundne liggende Forzieringer have været anbragte.

26. Sagn.

1

I et Bjerg, Lundsbjerget kaldet, hvilket er ganske brat nedgaaende i Søen og hører under Gaarden Lund i Vedøe Præstegjeld, med Indløbet til Romsdalsfjorden, er et Hul eller en Hule, kaldet Guldringshullet, hvilket Navn det har faaet deraf, at St Oluf engang da han reiste igjennem Fjorden steg op i Masten paa sit Langskib, og lagde en Guldring ind i Hullet.

2

I Nordfjord, lige over for Udvig, er ogsaa et Bjerg, Sølvbjerget, hvori en stor Skat af Sølv skal ligge begravet. Paa Bjerget skal staae skrevet følgende Vers:

„Kjel indunder og Kjel ovenpaa,
Kjel skal han hede, som Skatten skal faae"

Dette Bjerg er nok det samme, som ogsaa kaldes Skriverberget, formodentlig af den Skrift, som skal findes paa samme.

3

Da Sinclar drog med sine Krigsfolk igjennem Romsdalen over til Guldbrandsdalen, havde han med sig en Hexe. – Denne skal i et Vand paa Gaarden Sel i Guldbrandsdalen, hvilket Vand kaldes Sølsvandet, have saaet et Slags Næger,

som endnu voxe deri og kaldes Sælsnæper, hvilke skulle være giftige og farlige at spise saavel for Mennesker som for Treaturer, men dog kunne bruges som Medicin af Dem, der forstaae ret at anvende dem. Disse Næper voxe i Vandet. –

27 Gravhöie paa Gaarden Sogge.

Paa en stor Slette i Gaarden Sogges Udmark ganske nær ved Grytten Præstegaard i Romsdal, findes en Mængde smaae runde Gravhöie, af hvilke mange fremvieste større og mindre Spoer af Udgravninger. – Det var i en af de udgravede at Sognepræst Kraft fandt de Steendupper han i 1846 indsendte til Museet.

28. Alteret paa Slettefjeldet i Romsdal

Sognepræst Kraft i Grytten stadfæstede, hvad der i Schönings Reise og Krafts topographisk-statistiske Beskrivelse over Norge findes anført, at der paa Slettefjeldet ved Gaarden Slette i Kors Sogn, skal hues et Oldtidsminde, som kaldes Alteret, og som, efter Præstens Fortælling, skal bestaae af en uhyre stor flad Steen, oplagt paa flere mindre, opadstaaende Stene. – Selv havde han endnu ikke seet dette Alter, men han havde foresat sig, naar engang Leiligheden gives, at beseer og underhøge det, og han lovede os i saa Fald nærmere Underretning derom. Det skulde være meget interessant, at see Schönings Mening om, at dette maaskee er et Jotisk Monument, bekræftet.

29. Oldtidsminder paa Hustad

Sognepræst Kraft i Grytten har fortalt os, at der paa Gaarden Hustad i Böe Præstegjeld

skal findes en utallig Mængde Gravröiser og andre Oldtids Monumenter. Dette bekræftes af hvad Schöning har anført i sin Reisebeskrivelse, S: , Kraft i Norges Bjerg., S. 209 og 210, og Klüver i norske Mindesmærker, S:

30. Navnet Veblungsnæs.

Dette Navn skal, efter Sognepræst Krafts Mening, være en Forvanskning af det ældre Navn Ve- eller Vea-lunns-Næs, et Navn, som Stedet i Fortiden har havt, fordi der sammesteds vare Lunner, hvorpaa Vand førtes ned til Fartöier, hvori den bragtes ud til Hjemmeøndene paa Gidskøe, medens en stor Deel af Gaardene i Romsdalen hørte til Gidskøe Gods. Da vidr i Oldnorsk er Tömmer, fældte Træer, og klunnr, Ruller, Lunder, til at trække Baade eller andet paa, til og fra Søen, og da Veblungsnæs er et naturligt Afskibningssted for Tömmer og andre Trævarer, som nedbringes igjennem Romsdalen, er det vel muligt, at Stedets Navn i ældre Tider har været: Vidr-klunnar-næs (: af Lunder, som der have været indrettede til at lette Tömmerets Ombordbringelse i Fartöier.) Det er imedlertid betænkeligt, uden Hjemmel af Navnets Skrivning i ældre Documenter, at antage dette som rigtigt, hvor rimeligt det end kan være, at Gidskøegodsets Eiere, for at skaffe sine Fartöier lettere Adgang til at faa det til Stranden nedbragte Tömmer ombord, have ladet Lunder i haadant Øiemed opføre paa Indskibningsstedet. — At den nærliggende Gaard, hvorpaa det Anførte ei saa ganske passer sig, heder Veblung, gjør ogsaa den omnævnte Etymologie mistænkelig. —

31. Maria-Billede fra Kors Kirke i Romsdal.

I Kors Kirke, Gryttens Præstegjeld, har, fra Catholicismens Tid henstaaet et, af Egetræe udhugget, med Kridgrund overtrukket, deels forgyldt deels malet Mariabillede, som er 1 Ds. 23 Tommer höit, og staaer paa et lidet i fordybede Triangelfigurer paa Underhiden udskaaret Fodstykke, under hvilket der er en ligeledes udskaaret rund Tap, circa 9 Tommer lang. – Paa Marias Skjöd hers et Christus-Billede, 11 Tommer höit, med kronet Hoved. – Hovedet med Halsen er löst og kan optages. I det nederste af Halsen er indboret et Hul og igjennem Nakken samt den nærmest værende Deel af Marias Klæder gaaer ligeledes et Hul, som at man, naar en Snor fæstes i det nederste af Halsen og trækkes igjennem Hullerne i Nakken og Marias Klæder, ved at rykke i Snoren kan faae Christusbilledet til at nikke. – Det er reineligt, at denne Indretning er gjort for at udøve smaae Bedrageerier, som skulle tjene til Understöttelse for Billeddyrkelsen. Mariabilledet har formodentligen paa Fodstykket staaet ophöiet nogle Alen ovenover Gulvet ved en Væg eller i en Nische.

Dette Billede er af Sognepræst J. Kraft med Kirkeeiernes Samtykke, foræret til Bergens Museum. –

32. Rünebjerg ved Romsdalsfjorden.

I en brat og glat Fjeldvæg ved Romsdalsfjorden, nogle faa Favne indenfor Nedløbet af den anden, udenfor Veblungsnæsset fra Fjeldet nedkommende Bæk, sees, omtrent 6 Alen ovenover Söens höieste Flodmaal, indhugget i en

Linie følgende, 5 a 6 Tommer høie Runer:

ᛗᚾᛁᚱᛁᚦ ᚨᛘᚦᛁᛉᛁᛁ

Saaledes ere Runerne copierede af Sognepræst Kraft, der flere Gange har understøttet dem under forskjellige Belysninger. Denne Aftegning stemmer temmelig overeens med den første af de hos Schøning i hans Reise, S. 136, anførte 3 Aftegninger, og bestyrker saaledes Rigtigheden af Schønings Hypothes, at Runerne skulle læses saaledes: „Nereid um thik gik", s: Nereid gik omkring eller ned over dig (: Klippen :) Under en meget heldig Aftenbelysning afcopierede mi paa Stedet den 8. Juli Runerne saaledes:

ᛗᚾᛁᚱᛁᚦ ᚨᛘᚦᛁᛉᛁᛁᛁ

hvilket i Hovedsagen giver samme Resultat.

33. Vedøe Kirke og Kloster.

Kirken, som er muret, er temmelig mørk, da den ikke har faaet nye, men beholdt de gamle Vindueaabninger, der ere smaae og anbragte meget høit oppe i Murene. Buerne i disse Aabninger ere meget smukke. De see saaledes ud:

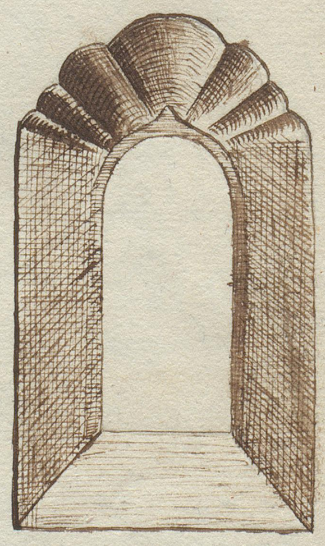

Imellem Choret og Skibet er en 2 Al. og 15 C. tyk Muur som danner en stor høi Bue, 5 a 6 Alen smallere i Aabningen end Choret. Igjennem den ene af Buens Pillere, til venstre fra Alteret, er brudt en hvælvet Gang, som har nogle murede Trappetrin og fører langs Kirkemuren ud til Prædikestolen. Det er sandsynligt, at der fra denne

Gang har været en nu tilmuret Opgang til en Gang indeni Muren ovenover Hvælvingen tværs over Kirken. I Indgangen til Præstiet, nær ved bemeldte murede Gang til Prædikestolen, sees i Muren et Kalvør, der staaer i Forbindelse med et andet, hvis Aabning sees i Muren til Venstre, naar man gaaer ind i Kirken fra Vaabenhuset.

Paa den i Schönings Reise, S. 100, under No. 3, berørte Ligsteen over Eberhard Mum, findes indhugget hosstaaende Vaaben, a, og paa den sammesteds under No. 4 nævnte Ligsteen over Søren Knutsen, ved Indgangen til Kirken, er ligeledes indhugget det her afbildede Vaaben, b, egentlig et Boemærke.

a

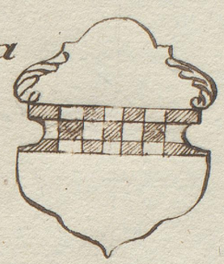

b.

Af den hos Schöning, S. 99 nævnte Fane over Fredr. v. Hoven er kun Stangen med sine Guldduske, tilbage.

Den hos Schöning, S. 100 under No. 2, anførte Ligsteen af hvid Marmor staaer nu opsat ved Muren i Vaabenhuset. Indskriften med Munkebogstaver paa dens ene Kant seer saaledes ud:

HER LIGR: FRVMCO' JU OK'OUI.UUO7IIS

Dens tre første Ord, som Kluver (norske Mindesmærker, S. 123:) læser: "her ligr ihu.r", synes rettere at burde læses: "her ligr fru", hvoraf da kan sluttes, at Stenen er lagt over en adelig Dame.

Messehagelen, anført hos Schöning, S. 100 under No. 1, er endnu tilstede i nogenledes ube-

38

dernet tilstand. – Paa dens röde Flöiel findes flere Steder med Guld broderet hosstaaende Namne, Jesus, Maria; og paa et Sted Franciscus. Paa Messehagelen var anbragt en Stola, hvorpaa med Silke, Sölv og Guldtraad findes broderet Scener af Christi Lemnet.

M a
ihs
franc.

I Sacristiet findes opbevaret:

1. Et Rögelsekar af Bronze, temmelig vel bevaret.

2. Et Döbefad af Messing, med 2 ophörende Inscriptioner i 2 Circler, den inderste med större og den yderste med mindre Bogstaver, men begge saa forslidte ved Skuering, at Meningen deraf vanskeligen kan udfindes, saameget mindre, som Indskrifterne af dette Slags hidindtil ikke af Nogen ere forklarede paa en tilfredsstillende Maade. Saameget synes vist, at begge Indskrifter ere 5 Gange gjentagne. Indskriften med de største Bogstaver synes at være den, som Thorlacius har villet gjöre til: Mater Jesu, virgo casta, ave.

Sognepræst Frost, som formand i en Committee, til hvilken Formandskabet har overdraget Ret til, at raade over alt hvad denne vige Kirke vier, lovede at ville bedrage til, at Messehagelen og Rögelsekaret forøres Bergens Museum, og at Döbefadet overlades Museet imod et nyt Messingfad, af lige Störrelse. –

Forüden det Anförte har Kirken et par store Alterstager af Messing, hver med 3 Födder,

med Guldkalk, Disk, Oblatæske, Vinflaske, Alterlys, Messehagel, Messeklæder, Alterdug, Messeskjorte, Messehagel, Messeklæder, Alterdug, Messeskjorte, Messehagel, Messeklæder, Alterdug, Messeskjorte

Den forhen paa Kirkegaarden, værende Bautasteen (: Schönings Reise S. 74 :) stod nu som Grindstolpe, afbrudt, med Hovedindgangen til Kirkegaarden. Gravhøien udenfor Kirkegaarden (: Schöning ibd. :) var ganske udgravet, da man var ifærd med at udvide Kirkegaarden; og man forskrevede at ingen Antiqviteter vare fundne med Udgravningen. – Paa Gaarden Aakre saae vi et Drikkehorn, som var smukt og vel conserveret. – Det var forsynet med Sölvbeslag, paa hvis øverste Rand med latinske Majuscler staaer indskaaret: "Ipses mea Christus Anno 1609". Bogstavernes Form hynes at vise, at den nuværende Indskrift er yngre end 1609. – Hos Skydsskafferen paa Sundalsören saae vi en Træbismer, som vel var gammel, men ikke justeret eller forsynet med Stempel.

35. Sagn.

Paa det udmærket høie Gjeld Hofs-Nipa, i Sundalen, seer man en colossal, vet opstaaende Steen, med 3 liggende, men mindre, i Nærheden. Den store skal være en Jutul og de 3 mindre hans Sønner, som ongangsblæve forvandlede til Stene sammesteds – formodentlig af St. Olaf. De omtales i Schönings Reise, S. 70. – Under vort Ophold i Sundalen var Luften saa tanget, at vi ikke kunde see Hofsnipens Top eller de forstenede Trolde. Vi traf Ingen, som kunde nærmere udvikle for os dette Sagn, der maaskee har Lighed med Sagnet om Hans Heilings Felsen i Böhmen. –

36. Stridshammer fra Sandvigen

Paa Gaarden Sandvigen, i Thingvold Præstegjeld, har fra gammel Tid været forvaret en

Stridshammer af Jern, forsynet med 2 i Jernet indhugne Indskrifter. – Paa Nobbet-ene Side staaer: Peder Jonson; og paa den Ijer, hvorefter Hammeren har hængt, naar den blev baaren i Bæltet, staaer: 1627. Denne Hammer gaae Proprietair Hans Brodtkorb til Bergens Museum. Den seer saaledes ud:

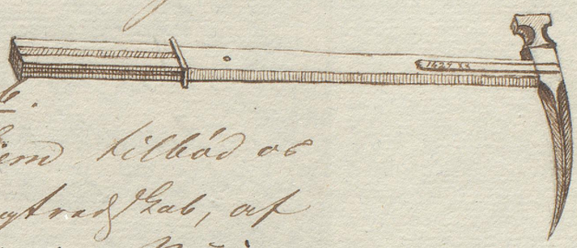

37. Vægt-Redskab.

Assessor Schwach i Trondhjem tilbød os til Bergens Museum et Vægtredskab, af sele samme Indretning, som det Museet i Maj 1847 erholdt fra Grönöen i Nordlands Amt. – Da dette Redskab i visse Henseender er complettere, end det, Museet tilforn har, modtoge vi det med Erkjendtlighed. Det er fundet

38. Væstene (Kliástene) fundne i Trondhjem.

Da Organist Tellefsen af de i Urda senest indførte Beretninger om Fund af Oldsager i Norge havde faaet Kundskab om de mange i en Gravhöi paa Næpstad fundne Væstene, underrettede han os om, at der, ved Oprydningen af en Kunstomt efter sidste Ildebrand i Trondhjem, var fundet nogle lignende Stene, af hvilke een var ganske rund, med et Hul igjennem. – Han forevisste os derhos en, omtrent 6 Tmr lang og 5 Tmr bred, flad, oventil afrundet og der gjennemboret Steen, som synes at være en Steen, af samme Slags. Paa dens ene Side vare flere Korsfigurer og nogle andre uregelmæssige Figurer

indrettede. —

Den saae omtrent 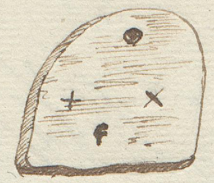 saaledes ud.

Denne Steen og en lignende have vi Haab om senere at erholde til Museet. —

39. Bue eller Armbørse fra Gudbrandsdal.

I Trondhjem blev os tilbudt tilkjøbs en i enhver Henseende vel vedligeholdt Armbørse med tilhørende Spænderedskab saa complet, som ingen af de Bergens Museum tilhørende ere. Denne Armbørse skal, efter Sælgerens Beretning have været forvaret paa Gaarden Kolungsøien i Gudbrandsdalen, Vaage Præstegjeld, idetmindste 300 Aar. Vi kjøbte den til Museet for 3 Sp.

40. Oldsagerne i Trondhjems Museum.

Omendskjønt Oldsagerne i det Kgl: norske Videnskabers Selskabs Samling i Trondhjem ikke ere talrige, findes der dog iblandt dem nogle ret mærkelige. — Som saadanne vil vi nævne:

1. En stor og zierlig Vandkande, af Metal, støbt, afdreiet og forsynet med latinske Munkestils-Indskrifter i 6 Rader.
   Tegning af denne Kande lovede Assessor Schwach, med Directionens Samtikke, at forskaffe Bergens Museum, til Afbenyttelse i Urda.
2. Et par skaalformige Fibuler, af en stærk Kobberblandet Bronze, forzierede med phantastiske Dyrehoveder.
3. To smaae Steen-Amuleter (Ringe, eller gjennemborede Skiver) med indskaarne Figurer (Cirkler, Halvcirkler og Punkter). Diameteren omtrent 1½ Tomme.
4. En meget stor Fibula, af Sølv. Tegning af denne har Museet tilforn erholdt fra Assessor Schwach.
5. En baadformig Steenhammer, hvori Skaft-

hullet endnu ei var indbaret.

6. Et af Bronze forfærdiget og ziirligen udarbiedet Stykke, der anses for at have været anbragt paa et Kjöregreje og at have været den Deel, hvorigjennem Tömmerne löbe, men som maaskee har været knoppen ovenfor Haandfanget paa et tveegget Sværd.

7. En langagtig, oval, af Trax tilhuggen Steen paa hvis Smalsider er indhugget en rundt om Stenen gaaende Fordybning, lige som paa de almindelige, værskyttelformige Slibe- eller Poleer-Stene.

8. En liden Vægtballance, af Bronze, indrettet Oil at slaaes sammen for at lægges ind imellem Vægtskaalene (deflet)

9. En Rune-Calender, udskaaren paa flere forskjellige, med Snorer sammenbundne Træstykker.

10. En lappisk saakaldet Runebomme (noget beskadiget.)

11. Tre forskjellige antiqve Nögler, af Jern og Bronze.

12. Sex forskjellige, med Udskrifter forsynede, Drikkehorn, blandt hvilke er et, hvori en stor Steen eller Glasfluss er indfattet.

13. Flere forskjellige Dolke i Jern-Slidrer, smukt udarbiedede.

14. To meget store Tibüler af Bronze, hvori Stene eller Flusser have været indfattede.

15. Forskjellige Streidshammere, af Jern.

Over samtlige Oldsager haves en Catalog, hvoraf Organist Tellefsen lovede os en Afskrift til Bergens Museum. – Det er Skade, at de Steder, hvor de jordgravede Oldsager ere fundne, for en stor Deel ikke findes antegnede.

Af ethnographiske Sager haves ikke faa, og deriblandt adskillige meget interessante Stykker fra Grønland og Finmarken.

41. Bygningssteen fra Trondhjems Domkirke.

Da det, efter vor Formening, ei vil være uden Interesse for det Bergenske Museum, at have i sin Besiddelse en vel tilhuggen Bygningssteen fra Norges mærkeligste og skjønneste Steenbygning fra Oldtiden, fik vi, med Vedkommendes Tilladelse, et Stykke af en af de skjønne spidse Buer, der have været anbragte over Vinduerne i den vestre Gavl af Domkirkens Ruiner, hvilken Steen for kort Tid siden var nedfalden og af Kirkeværgen lagt til Side, for at den ei, som Tilfældes ved slige Tilligheder ofte er, skulde blive bortstjaalet.

42. Kongsgaarden i Trondhjem.

Ved en flygtig Beskuelse af den saadan Oldtids-Bygning, der ofte af Sagkyndige er bleven undersøgt og tildeels beskrevet, er det nappe muligt at opfatte og anmærke noget, naar man ikke vil gjentage hvad forhen er bemærket og oplyst. Af Assessor Schwach modtog vi en af ham, i Forening med Artillerie-Captain M. Dahl, forfattet Beskrivelse over denne Bygnings senest opdagede Mærkværdigheder, hvilken Beskrivelse Forfatterne allerede i forrige Aar gjennem Hr. Biskop Neumann have lovet at meddele Museet til Afbenyttelse i Urda. — Til denne Beskrivelse, som er bleven Hr. Biskop Neumann overleveret tilligemed de tilhørende Tegninger, der, efter Assessor Schwachs Bytteringen til os, kunne benyttes af Directionen, saaledes som den finder for godt, vil vi alene føie, at der paa Hvælvet af den i 3die Etage værende Sal findes Spoer af Inscriptioner, som tildeels

ere overhalede, og at vi har tilkjendegivet
dette for Assessor Schwach, som har lovet, i For-
ening med Capt: Dahl, at anstille nærmere Un-
dersøgelse i den Anledning, samt i sin Tid at give
Museets Direction Underretning om Udfaldet.

43. Alstadhougs Kirke

Denne smukke, gamle Kirke, hvis skjønne
Chor er vanzieret ved nogle Trælemme, som man
har anbragt paa venstre Side af Skibets Muur,
saaledes at man ikke nede fra Kirkens Gulv
kan ubehindret overseer Choret, har ikke andre
Mærkværdigheder, end et lidet, af Træ udskaa-
ret St. Olufs-Billede, med en drage under
tødderne (: hvilket Billede dog nok ikke er
synderlig gammelt :) og en Kirkeklokke, der
har en med ophøiede Munkebogstaver ind-
støbt Omskrift, som, hvis den Kopie vi i det
mørke Taarn fik taget deraf, skulde være
ægtig (: hvorom vi tvivle :) lyder saaledes:

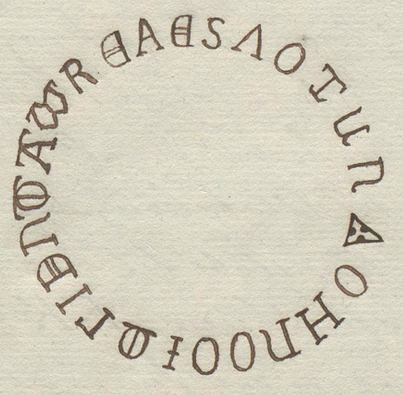

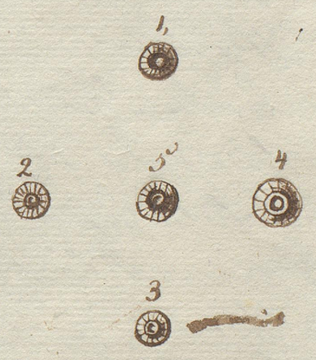

I Klokken er derhos paa en os ubekjendt
Maade paa Yderseden fæstet 5 Sølvbractea-
ter i den Orden, som antydes
ved de ovenstaaende, ved Siden
af Indskriften anførte, 5 smaae
Circler. – Bracteaterne No 2
og 3 see saaledes ud, som hosstaa-
ende Tegninger viise.

I den ene staaer altsaa et S, i den anden et L. Vi have anmodet Provst Arentz om at forskaffe os et Aftrykk i Papir af Tudskriften, og hørend vi erholde dette, vil vi ikke befatte os med at tolke den.

Kirken har ogsaa en anden Klokke, hvis Tudskrift med almindelige latinske Majuscler indeholder:

"Mortem presento, Plebem voco, congrego clerum. – Campane memor sit (: S?) o tu (i) moriture viator. – D. Christophorus Sigvardi. 1581."

44. Levanger Kirke.

Foruden et par hvukke, af Vaagsteen udhugne Portaler, har denne Kirke intet mærkværdigt. Dens to Taarnklokker ere af 1705, og have begge følgende Inscriptioner:

"Anno Christi 1705 da Iver von Ahnen var Stiftbefalingsmand og Doctor Peder Krog Biskop over Trundhjems Stift, Magister Rafael Lund Provst over Indherreden og Hr. Johan Schelderup Pastor til Alstahoug Gjeld er denne Klocke af Nye støbt til Levangers Kjercke udi Thrundhjem. FK."

(: Ved Stedet for FK staaer paa den ene Klokke :)

"Fredrich Kesler".

Midt paa begge Klokker staaer Kong Fredrich den 3dies Navnetrek.

45. Munkebye Klosters Ruiner.

Den saakaldte Klosterkirkes Ruiner ware endnu til alle Sider hynlige og Kjendelige. Paa mange Steder ware de vel omstyrtede nesten lige ned til Grunden, men paa andre ware de 7 til 9 Alen høie. Ligeledes Lunde

man tydeligen see Formen af de paa Siden
af Choret værende 2 Capeller, hvis Mure ware
nedstyrtede indtil 2 a 3 Alen omenomer Grun-
den. — Saavel Kirkens som Capellernes Form
har været den hos Klüwer opgivne. — Af den
hos Klüwer angivne Kirkegaardsmuur haaes
kun nogle Spoer udad mod Elven oppe ved
Choret og det ene Capel samt nede ved det
ene Zjörne af Skibet; derimod kunde vi ikke
finde nogen af Grundstenene til Cellerne,
vi heller de hos Klüwer nævnte 2 Smaae
Bygningstomter; men den steenlagte Vei
kan man spore lige op til Gaarden Munke-
bye. — Af de 2 murede og tilkastede Brön-
de, som Klüwer troer at have fundet, kunde
vi ingen opdage. — Vi have altsaa ikke
ved vore Undersøgelser paa Stedet fundet
noget, som bestyrker det gamle Sagn og Klü-
wers Paastand, at Munkebye virkelig har
været et Kloster, og antage det derfor rime-
ligt — hvad Rigsarchivarius Lange i sin
Klosterhistorie (S: 307 og 308) paastaaer, at
Munkebye Ruiner ere Levninger af en
ved Reformatsen 1589 nedlagt Sognekirke,
som tilhørte Tutteröe Kloster, og at Munke
ikke have havt Bolig sammesteds uden
forsaavidt de til visse Tider have opholdt sig
der for at have Tilsyn med Markarbeidet
paa deres eller Klosterets (Tutteröens) Amts-
gaard, muligen ogsaa ved Reparationen
af Kirkens eller Gaardens Bygninger.
Vi beklage ellers, at vi, da vi vare paa
Stedet, endnu ikke vare blevne opmærk-
somme paa Langes, fra Klüwers afvigende
Mening, da vi ellers ihenseende til Zuus-
tomterne og de omhandlede 2 Brönde, vilde

have anstillet nærmere Undersøgelser, uagtet disse i alle Tilfælde ikke kunde have de det til nogen bestemt Afgjørelse af Spørgsmaalet om Klosterets Tilværelse, da Lange har paaviist antagelig Grund til at Munke der kunne have havt temporært Brug for Vaaningshuse og andre oeconomiske Indretninger.

NB

46. Gravminderne paa Gjeite, i Skogn.

Paa denne store, i det lavlændte Skogn höitliggende Gaard, hvorfra en vied Udsigt over flere Dele af Skogn, Ytteröen, Inderöen, Sparbo, Stod og Værdalen haves, og hvorfra man paa eengang kan see 7 Kirker, er der oppe paa en Kam eller Ryg af Gaardsmarkerne, ganske nær med Gaardens Huse, en stor Samling af Gravhöie, runde, aflange og fiirkantede, blandt hvilke nogle ere omgivne med Randstene. Af saadanne talte vi 29, der laae næsten alle i een Strækning, dog saaledes at 2 eller 3 undertiden laae ved Siderne af hverandre. De fleste af disse Gravhöie ere tildeels undersøgte og forsaavidt kan man see, at de udvendigen bestaae af Jord, og indeni af Rul- eller Kuppelstene. – Eieren af Gaarden, som i 45 Aar har boet der, paastod imidlertid, at ingen Gravning i Zougene er skeet i hans Tid. Vi søgte desaarsag forgjæves Underretning om, hvorvidt Oldsager ved de skeete Udgravninger, ware fundne i nogen af disse Zöie, eller ikke. – Kluwer har, S: 62, løseligen nævnt, at der paa denne Gaard findes en Mængde Gravhöie, og Kraft siger ligeledes blot (S: 148) at der paa denne Gaard findes en stor Deel Gravhöie.

NB

47 Gravkors paa övre Roel, i Inderöen.

Paa en stor, nu ødelagt; Gravhøi paa Gaarden øvre Roel i Salbergs Sogn, Inderøens Fæstegjeld, har staaet et 1½ Alen høit, nedentil ¾ Al. og over Armene 1 Alen bredt, Steenkors, som var placeret i Høiens Top, men som for flere Aar siden, da Høien blev omdannet til en Jordkjelder, nedtoges, og siden har henstaaet blandt de af Høien udkastede Stene, hvor det endnu findes. — Det er arbeidet af en Skiferartet-Steen, og har ingen Indskrift.

Dets Udseende viser af hosstaaende Figur:

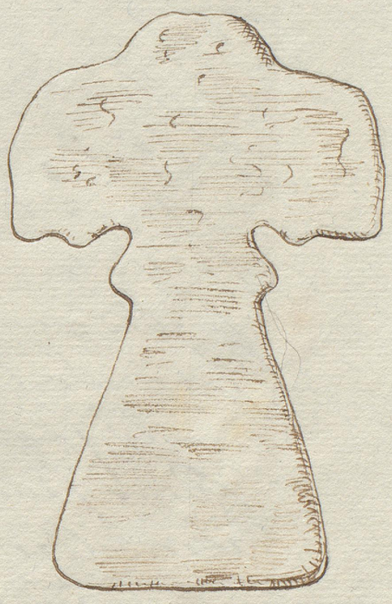

Vi søgte den 31 Juli 1847, da vi bleve vidende om denne Antiqvitet, at erholde samme til Museet, og Vedkommende syntes ikke uvillige til at overlade det; men da Eieren mærkede at vi nærmere efterspurgte Korset, og strax vilde tage det med paa vort Fartøi, gjorde han Vanskeligheder, og forlangte 5 Spd. for Afstaaelsen, hvilket vi fandt at være formeget. —

Vi overdrog imidlertid til Sovenskrivner Nannestad og hans Fuldmægtig Lorang nærmere at accordere med Eieren, at afkjøbe ham Korset for rimelig Betaling, og at besørge det fremsendt over Levanger eller Trondhjem til Bergen. —

Da der i Nærheden af Roel skal have staaet en forlængst sløifet Kirke, er det sandsynligt, at Korset i de første christne Tider er blevet reist paa en Blothoug, og benyttet som Samlingssted for Bøigdens Folk naar Præsterne søgte blandt dem at udbrede Christi Lære. —

48. Steenkjær.

Af de gamle Hunistomter i denne, om ikke Norges saa dog Trondhjems Stifts ældste Kjöbstad kunde vi ikke finde ringeste Spoer, og der var paa Stedet Ingen, som kunde anvise os saadanne eller berette, at de forhen ware fundne. — Man sagde kun, at Staden, efter Sagnet, skal have ligget ved Udløbet af den igjennem Stranditedet gaaende Ougne-Elv, eller Steenkjær-Elv. —

49. Futen og Skriveren, to Bautastene.

Cæt ved Grøvten af Landeveien fra Inderøen til Steenkjær, i en saa kaldet Mark- eller Skovstrækning under Gaarden staae 2, omtrent 4 Alen høie, Bautastene, oventil spidse og nedefter noget bredere end tykke, hvilke man nu kalder Futen og Skriveren, formodentligen fordi de staae jævnsides, kun nogle faae Alen fra hinanden. — Disse Bautastene finde vi ikke omtalte hverken af Klüwer eller Kraft. —

50. Oldtidsminderne paa Hegge.

Af de hos Klüwer, S. 81–83, beskrevne og paa det tilhørende Kart med Tegning anførte steensatte Thingsteder, fandt vi det største, paa Smaatenn nær i den af Klüwer udførligen beskrevne Forfatning. — Det mindre, af Klüwer under Litr B nævnte, Thingsted, er ogsaa nogenledes i den af ham anførte Forfatning, men af det 3die, Litr C, fandt vi kun lidet eller intet tilbage, da Stenene deels ere bortførte, deels saaledes forrykkede, at Stedet ikke længere kan gjenkjendes eller erkjendes for at være et Oldtidsminde. — Gravhougen sammesteds var ogsaa destrueret og kunde ikke

gjenfindes. –

51. Oldtidsminderne paa Egge

De hos Klüver, S. 84, anførte, omtrent 3 a 400 Alen østenfor Egge Kirke med Siden af hverandre liggende 5 steenlagte Circler, findes endnu i en Skov paa østre Side af Landeveien og den største af dem fandtes at have den opgivne Diameter samt en Peripherie af 130 Alen. I den nærmest Veien liggende Circels Midte findes en paa mindre Stene fordum nedlagt, men nu fra sit Leie oplöftet, stor, til Siderne rund, men oven og nedentil fladagtig Steen, der har en Diameter af omtrent 1½ Alen. – I den nærmeste Steenkreds er det bestemt at see, at en lignende nu bortført, Steen har ligget i Midten og i de øvrige hvis Spor af, at det samme har været Tilfælde. – Samtlige de Stene, som omfatte disse Steenkredse, ware nogenledes store, for det meste ragende fra ½ Alen til 1¼ Alen over Jorden, og den største Deel af dem var afrundet oventil. Den mindste af Circlerne var den længst fra Landeveien liggende. At disse Steenkredse have været Tingkredse, hver for sin særskilte Districtsafdeling, forekomme os antageligt, i hør paa Grund af de i Midten værende, store, ophøiede Stene, som formenes at have været Dommersæder. Den nærmest Veien værende Tingkreds, var omgiven af 98, den næste af 104, den tredie af 100, den fjerde omtrent af lige saamange og den femte af 76 i Jorden nedsatte Stene. – Lidt vestenfor disse Kredse, nær ved et tilstødende Steengjærde,

samme 5 smaae Gravhöie med Randstene.

De Fleste af de Gravhöie, som ligge imellem Egge Kirke og Thingkredsene östenfor samme, ere næsten aldeles udgravede.

I Egge Kirke findes intet mærkværdigt, med Undtagelse af et Messing-Döbefad, som har de sædvanlige Inscriptioner i 2 Circler: 4 Al Zeil gelück etc: og Rathe Wishnebi.

52. Oldtidsminder i og ved Mære Kirke.

Da Indskriften paa Osculatoriet i Mære Kirke ikke er fuldkommen nöiagtig aftegnet hos Klüver paa den til S: 78 og 79 hörende Plade No 22, og den formeentligen heller ikke er ganske rigtig læst, S: 79, 151 og 152, anföre vi den her saaledes som vi fandt den, tilföiende vor Mening om, hvorledes den bör læses:

IIII kt FEBRVARII DEDICO
HECCLE·I·HORE·SCE MARIE
⅂S̄ QNTINI·M̄·⅂S̄ HVHB̄TI
M·QR RELIQE H̄ H̄NT̄.

Læsningen deraf bör formeentligen være: „Tertio Kalendarum Februarii dedicatio hujus ecclesiæ in honorem sanctæ Mariæ & sancti Quinctini martyris, & sancti Huberti martyris, quorum reliquiæ hic humantur". (facta).

Osculatoriets Störrelse er omtrent 11 Comm

Om lignende Dedicationer af Altere, hvori Reliquier findes. See Schoning: Beskr. af Trondhjems Domkirke og de deri ætterede Værker. S. 185 og 188.

9

Sjøborg har ogsaa i Samlingar för Nordens fornälskare T. 1. S. 136 omhandlet og paa Pl. 40 fig. 118 aftegnet denne Indskrivt, hvilken han læser næsten som vi. ‡ Hans Formodning, at Aarstallet er udstedt paa Stenen, er ganske ugrundet. — Stenen er saa ubeskadiget, og Indskriften saa tydelig, som om den for nylig var indhugget. —

‡ Han læser: Kalendas, Quintinoli og Martyrum. — Det sidste er fejlagtigt, thi Mærket og efter Navnene Quinct: og Hub: er paa begge Steder det samme. —

9 En lignende Indskrivt med Reiner findes indskaaret i Skjeberg Kirke. See Sjøborg ibid. Pl. 41. fig: og S. —

kan antage, at kun yderst faa af dem, som besøge Museet, have seet en saadan eller kunne gjøre sig rigtig Forstilling om, hvorledes den seer ud, og da Museet nu har erholdt en fuldkommen nøiagtig Copie af Inscriptionen paa Mære Kirkes Osculatorium, med Opgivende af samme Dimensioner og endelig, da Museet omenkjøbet er i Besiddelse af nogle af de Reliquier, som have været forvarede under Sjent Osculatorium, foreslaae vi for den ærede Direction, at lade forfærdige af hvid Marmor et lignende og at lade Reliquierne i en passende Æske henlægge med det eftergjorte Osculatorium, med behørig Forklaring, samt

52

[illegible] 5 [illegible]
De Flest[illegible]
[illegible] Egge [illegible]
[illegible]
I Egge[illegible]
med Ulr[illegible]
[illegible] de [illegible]
[illegible] Al [illegible]
52.
Da [illegible]
Kirke [illegible]
[illegible] Kl[illegible]
No 22, [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
læses:

[illegible]nd, Toldinspecteur
[illegible]helm Christie
Nordstjernen med S.t K.
S.t Olafs Ordenen p.p.
Bergen.

IIII kt FEBRVARII DEDICO
HECCLE·I·HORE·SC̄E MARIE
⁊ S̄ Q̇NTINI·M̄·⁊ S̄ HVHB̄TI
M·Q̊R̄ RELIQ̇E H̄ H̄NT̂.

Læsningen deraf bør formeentlægen være:
„Tertio Kalendarum Februarii dedicatio
hujus ecclesiæ in honorem sanctæ Mariæ
& sancti Quinctini martyris, & sancti
Huberti martyris, quorum reliquiæ heic
humantur". (facta).
Osculatoriets Størrelse er omtrent 11 Cōmer

langde, 9 Tr. i Höide eller Bredde og 2/3 Tr. i Tyk-
kelse. — Under Osculatorium er i den Marmor-
plade, hvori det ligger, nedhugget et lidet
firkantet, omtrent 3 1/2 Tr. langt og 2 1/2 Tr.
bredt samt 2 Tr. dybt Hul, hvori er nedlagt
endeel Been, Aske og Jord, saa at Ordet:
humantur i Indskriften vel kunde bruges.
Af bemeldte Jord, Aske og Been fik vi, med
3 tilstedeværende Kirkeværgers Samtykke,
til Museet i Bergen en liden Smule, som
vil blive opbevaret sammesteds, uagtet man
med Vished kan vide, at Reliquierne fra
først af have været fingerede, og det derhos
er at formode, at Nogen senere har tillistet
sig den ene Deel efter den anden deraf og
at altsaa den hele nu værende Beholdning
er undersøgt. —

Da et Osculatorium, med Indskrift paa,
er en saa sjelden Oldsag, at man med Vished
kan antage, at kun yderst faae af dem,
som besøge Museet, have seet en saadan
eller kunne gjøre sig rigtig Forestilling
om, hvorledes den seer ud, og da Museet
nu har erholdt en fuldkommen nøiagtig Copie
af Inscriptionen paa Møre Kirkes Oscu-
latorium, med Opgivende af samme Dimen-
sioner og endelig, da Museet ovenikjøbet
er i Besiddelse af nogle af de Reliquier,
som have været forvarede under hiint Oscu-
latorium, foreslaae vi for den ærede Direc-
tion, at lade forfærdige af hvid Marmor
et lignende og at lade Reliquierne i en
passende Æske henlægge med det eftergjorte
Osculatorium, med behørig Forklaring, samt

54. Tütteröe Klosters Ruiner

Disse Ruiner, som en Candidat Hansen, fuldmægtig hos nordre Trondhjems Amtmand, Trampe, har tilkjöbt sig i den priselige Hensigt, at bevare dem for anden Beskadigelse, end den, som Tiden medfører, findes endnu omtrent i samme Tilstand, som da Klüwer beskrev dem. Over Indgangsporten i den vestre Gavl er et meget stort, spidsbuet Vindue. – I den nordre Kirkemuur ere lägeledes 5 spidsbuede Vinduer, af hvilke de den vestre Gavl nærmest værende ere mindst beskadigede, og for en stor Deel endnu have deres af Vigsteen hugne Randstene. Af Capellerne er det, som er nærmest ved Midten af den nordre Muur, mindst beskadiget. Dets Vægge ere endnu ganske glatte indvendigen eller inde i Capellet i en Höide af mindst 5 Alen; men Indgangsdörerne fra Kirken ere i begge Capeller meget beskadigede. – Höiden af den nordre Muur og vestre Gavl er ganske vist den dobbelte af hvad Klüwer angiver, altsaa fra 12 til 24 Alen. – Hvad der endnu staaer tilbage af Capellernes Mure, har derimod kun en Höide af 6 a 7 Alen. Klosterkirkens Længde har været omtrent 56 Alen og dens Brede 20 Alen, indvendigt Maal. – Capellerne holde indvendigen hvert 12 Alen i □. – Muren omkring den hos Klüwer under litr: l anförte Brönd er endnu ubeskadiget, men Brönden er neppe mere end 5 a 6 Alen dyb, og tör i Bunden. – Aabningen i den er 1½ Alen i □. – Paa en Slette ved imod Söen paa Fens modsatte Side, om-

trent 220 Alen i O. S. O. fra den nordre Kirkemuur og Capellerne, findes derimod en anden muret Brønd, ligeledes med en Aabning af 1½ Alen i □, hvilken Brønd, efter Grundeiernes Sigende, stedse har Overflødighed af meget godt Vand. –

55. Nye Medlemmer af Museet

Paa en af mig W. F. K. Christie udfærdiget Indbydelse tegnede følgende, i Christiansund boende Mænd sig som Medlemmer af Museet fra 1 Januar 1847:

1. Byfoged Lindahl
2. Consul J. Allan
3. – " – H. Clausen
4. Apotheker Jørgensen
5. Kjøbmand H. Dahl
6. – " – N. R. Parelius
7. – " – Hans Lossius
8. Wilh. F. Christie
9. Toldinspect Dewold
10. Kjøbmand N. H. Knutzon
11. – Jose Caros
12. – Johan Dewold

Naar altsaa deres Indtrædelse af Cassereren tilmeldes Incassator i Christiansund, vil Contingenterne for dem herefter kunne indkræves.

56. Redskaber til en Søndmørsk Treröings-Baad.

Allerede for længere Tid siden har jeg, Casserer Christie anmodet Kjøbmand Carl Rønneberg i Aalesund om at forskaffe Bergens Museum nogle af de Redskaber, som Søndmøringerne bruge til deres Treröings (sexaarede) Baade. – Under mort Ophold paa Søndmøer afleverede bemeldte Rønneberg til os, som Gave til Museet, følgende Redskaber:

1. En Seilrakke. 2. En Vant-Naal. 3. Et Kabbetræe. 4. En Seilsaank. 5. En Seil-Alke. 6. Et Handsøfte-Træe med tilhørende Ringe. 7. Et stort Bord-Pskar. 8. Et Sqvæt-Pskar. 9. En Seilraae og 10. En Baads-Krabbe.

De fleste af disse Redskaber findes aftegnede i Strömis Söndmöers Beskrivelse, 1 Deel, Tab: III.

57. Malede Glasruder fra Vaagsöe Capel i Nordfjord.

Madme Ravn, Eierinde af Vaagsöe Capel overlevnede den 23 August 1847 til os som en Forøring til Museet, 2 malede Glasruder, som ved Kirkens seneste Reparation, ere udtagne af dens gamle Vinduer. – Paa den ene fremstilles Blot en Lilie; paa den anden hues en Destilleer-Ovn, paa hvilken staaer en rygende Potte, over hvilken en fra Skyerne udkommende Zwand holder en omvendt Retorte, fra hvilken Draaber nedfalde. – Under Ovnen læses følgende Vers:

"Det volder Korsens ild saa heed
at Gynens taarer drypper ned"

Ovenover det Hele staaer:

"Hinc illæ lacrymæ"

Under nogle andre Navne i andre, af Vinduerne udtagne Ruder, iblandt hvilke een, hvor paa fandtes Præst S. Bugges Navn, saaes Aarstallene 1691 og 1692, fra hvilken Tid omtrent de erholdte 2 Ruder kunne antages at være.

B. Naturalier.

1. Kalkbrud og Kalkbranderie i Vedöe Sogn.

Paa Gaarden Otterstad i Rödvens Sogn, i Værheden af Söen, brydes en overmaade skjön Kalkspath, hvoraf man i de seneste Aar er begyndt at brænde Kalk, som skal være meget god. Et par Stuefer af denne Kalkspath blev os af Sognepræst Frost foræret til Bergens Museum. –

2. Apparat til at filtrere Brændeviin, som er benyttet til Dyrs Opbevaring deri.

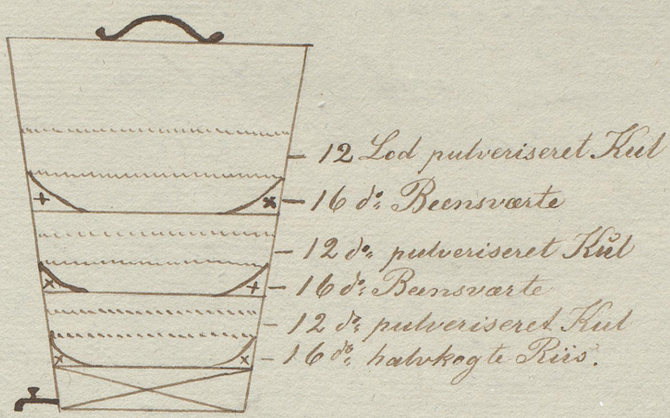

Maskinen, som i Zöede skal være 36 Tommer, i Brede i øverste Ende 28 Tr. og i den nederste 16 T., bør gjøres af Egestav. — De 3 tykke Linier, som gaae tværs over Maskinen, betyde 3 Bunde, hvilke bør gjøres af Jernbaand, overspændte med Kienlærred. Den nederste Bund hviler paa et Kors af Træ, 4 Tr. Høit. Afstanden imellem de andre 2 Bunde er 8 Tmr. (:.....:) betyder Trækpapir, hvormed et hvert Lag bør adskilles. — (:△:) betyder en Ring af Rugmeelsdeig, som trykkes ind imellem Bundene og Maskinens Sider, for der at hindre enhver Aabning. —

Da Muhret har er stor Beholdning af saadant Brændeviin, hvilket vanskeligen kan faaes omdestilleret, fordi Medkommende Destillerkjedler derved for en lang Tid gjøres ubrugelige, og da Brændevinet, om det end bliver omdestilleret, uden først at være renset med Filtrering, beholder en saa ubehagelig Lugt af de i hamme værende animaliske Substantser, der ikke fordampes og bortsvinde under Destilleringen, have vi troet at burde gjøre Directionen opmærksom

paa dette Rensnings-Apparat og at tilraade dettes Anskaffelse og Benyttelse, hvorved en ikke ubetydelig Besparelse i Udgifter vil kunne tilvaerebringes. –

3. Lampris guttatus.

Den 31 October 1844 fandtes ved Strömsholmen i Nordmörs Fogderie, fra Havet opdrevet en saa-dan Fisk, Laxestörje kaldet, 1 Alen 17 Tommer lang og 21 Tmr. bred fra Bugens nederste til Ryggens överste Side, hvortil kommer Bugfinnernes Zöide 12 Tmr. og Rygfinnernes 9 Tr. Denne Fisk henlaae törret hos Consul S. Knutzon, som i Juli 1847 tilbód os den til Museet, men da den skulde modtages, fandtes den at være meget beskadiget af Muus og saaledes ubrugelig for Museet, undtagen maaskee til Skeletteringen, hvortil vi udbad os og senere erholdt den. – Da denne Fiskeart saa yderst sjelden findes, ikke blot ved de norske, men ogsaa ved andre nordlige Kyster og Exemplarer deraf ere saa vare, at sandsynligviis ei mange saadanne ere blevne skeletterede, have vi troet, at det af os saaledes erhvervede, hvoraf et taalelig godt Skelet kan præpareres, vil være en god Acquisition for Museet og forøge dets Skelet-Samling med en Gjeldenhed, som forgjeves vil söges i flere andre store Samlinger.

4. Ørred (trutta) af et eget Slags.

I et lidet Vand, höit oppe paa Reensfjeldet i Nordmörs Fogderie, fiskes et Slags meget fede, storskjellede Ørreder, der almindeligen ere omtrent 1½ Qvarteer lange, og næsten ligesaa brede eller höie, have et meget lidet Zoved, og ere blanke som Lax.

paa Vandets Bund, som er flad, jævn og fri for opstaaende Stene, voxer et Slags Græs med stilkagtige, runde korte og saftfulde Blade, af hvilke man undertiden finder nogle hele i Prædernes Maver, tilligemed nogle smaae sortebrune, tykskallede Insekter – maaskee Vandkalve (:dytiskus:) eller Zwirvler (:Cyrinus:)

Da dette er et Slags, saavidt vi vood sidindtil ubeskrevet Fisk, som vi i mange Aar forgjæves have gjort os Umage for at faae fra Grimevandet og Storevandet, det første i Birkelands og det sidste i Seims Sogn ved Bergen have vi anmodet to i Nærheden boende Mænd som begge kjende og have fisket dette Slags Fisk om at forskaffe os eet Exemplar i det mindste i Spiritus til Museet, tilligemed Prøver af hvad der findes i Fiskens Mave, opbevarede i Spiritus i et forskilt Glas, hvilket de have lovet. –

5. Chrom-Erts-Brud i Sundalen.

Höit oppe i Sundalen, 5 Mile ovenfor Sundalsøren, i et Fjeld, som kaldes Glupa, brydes Chromerts for Consul Garmans Regning. Ertsen føres fra Brudet paa en god kandevei ned til Øren, hvor den sorteres og veies og hvorfra den i Jægter føres hen til Trondhjem. Ved Øren sorteres Ertsen i 3 Classer, No. 1, 2 og Uldskud. Vi fik til Museet Prøver af No. 1 og 2.

6. Søe- eller Strand-Gjedde, en egen Art Fisk.

Ifølge Schønings Reise, S. 69 og 74, skal der i Sundalsfjorden (: ved Jordalsbugten, Eidsøren og Gjendal, fanges et Slags Søe- eller Strand-Gjedder, store som Sejufse, blanke som Sølv paa Skindet, der er besat med smaae og skarpe

Tagger. Under vort Ophold i Sundalen i Juli 1847 efterspurgte vi denne Fisk, som Bönderne meget godt kjendte, men som de ikke da kunde skaffe os, fordi den ikke fanges paa bemeldte Aarstid, men henere ud paa Aaret. Bönderne beskrive den iöveigt omtrent ligesom Schöning.

Hvis denne Fiskeart ikke skulde være den, som paa Söndmör kaldes Blankesteen (see Strömi Söndmöri Beskr. 1 D. S. 271, og Naturhist. Selsks. Skrifter, 2 B. 2 H. S. 12 og 15) eller Salmo immaculatus (: Nilssons prodromus ichtijol:, S. :) eller accipenser sturio:) vide vi ikke hvilken Fisk den er. — Vi have anmodet Proprietor Hans Brodtkorb i Sandvigen, som boer ved samme Fjord, om at forskaffe Bergens Museum et Exple. törret, stoppet eller i Brandevien. —

7. Naturalierne i Trondhjems Museum.

Med Undtagelse af Samlingen af indenlandske Fugle, der i Almindelighed ere godt behandlede og vel ordnede, og maaskee af Mineralsamlingen (som vi ikke saae) ere det Kgl. Norske Videnskabers Selskabs Samlinger af Naturgjenstande kun saare ubetydelige. Der torde dog maaskee iblandt de törrede Söevæxter, der ere saa höit opstillede, at man vanskeligen kan komme til at beser dem, findes adskillige mærkelige. Vi saae idetmindste to, over hvis Tilværelse her vi faldt i den største Forundring. Den ene var den af Sars i Fauna Norvegiæ, efter det Bergenske Museums fra Kanen erholdte Exemplar beskrevne Pennatula borealis, og den anden, den af J. Koren og Danielsen i norsk Magazin for Naturvidenskaberne, efter det Bergenske Museums fra

Westlofoden erholdte Exemplarer, beskrevne Virgularia Christie. – Zvorlange disse 2, for de Naturkyndige indtil de nysnævnte Skrifters Udgivelse i 1846 og 1847 ubekjendte, Specimina have henstaaet i Selskabets Samlinger, vides ikke. Det er maaskee lige fra Biskop Gunnerus's Tid, eller hundhyndigere kort derefter, medens endnu Stiftets Kystbeboere til Selskabet indsendte Sjeldenheder, som opfiskedes af Søen. – Mangelen af Naturkyndige blandt Selskabets Medlemmer, og den deraf fulgte Standsning af Selskabets roesværdige Iver for at oplyse og bekjendtgjøre de fra Rigets Søkyster erholdte mærkelige Gjenstande, har samledes berøvet Selskabet den Ære, til sine foregaaende Fortjenester af den norske Fauna at lægge den, først at have bekjendtgjort og beskrevet disse 2 høist mærkelige Polypstokke, af hvilke den ene vel kan anses som en af de pragtfuldeste, man kjender. –

8. Ophøining af Landet ved Møre

Et Oldtidsmende af en anden (egen) Art findes i Nærheden af Møre, da man, ved at grave i Myrerne sammesteds, finder Grunden bestaaende af Conchylier, af samme Slags, som de i de nærliggende Fjorde forekommende, hvilket synes at vise, at Land-Ophøining her har fundet Sted, og at Borgen-Fjorden og Rejtstad-Fjorden, som nu ved 2 Eider ere adskilte, forhen have løbet sammen, hvilket Kraft i sin Norges Beskr. S. 70 og 105, siger at have mærket tilfældet. –

9. Scopelus borealis

Denne sjeldne nordiske Fisk skal ofte paa Søndmør fanges i Søkkenød iblandt den store

Sei eller Sejufs. — En paa Blindern, paa Vigeröen, boende fast Lots Berent Pedersen Blindem, har lovet os, om muligt, at forskaffe os en eller flere Fiske af dette Slags, og vi have leveret ham et lidet og et Störe Glas, begge fyldte med Spiritus, til Fiskenes Opbevarung. — Dette Slags Fisk haldes paa Söndmör, ligesom med Bergen, Lodde.

10. Jettegryder paa Haakensholm, paa Söndmör.

Paa den östlige Pynt af denne i Ulvsteens Præstegjeld beliggende Holme, omtrent 3 a 4 Al. over Söens Overflade, talte vi 7 Jettegryder, af hvilke de 6 vare uregelmæssigen dannede, og fra 1 til 4 Alen dybe, men een oval, med regelmæssigen aftagende Sidevægge, og rund i Bunden, henved 2 Alen dyb. Lidt ovenfor Jettegryderne ligger en Mængde, temmelig store, afrundede Kullestene, med hvis Hjelp nogle af Jettegryderne maaskee ere udhulede. Alle disse Jettegryder gaae verticalt ned i Klipperne, og ikke skjævt ind fra Siderne, hvilket paa mange andre Steder er tilfældet. Man paaviste paa en Houg ovenfor en liden neppe 1 Alen höi, opreist Steen, der angaves for at være en Bautasteen, hvilket vist ikke er tilfældet, hvorimod den upaatvivlelige er en Varde, opreist til Mærke for den ved Holmen indenfor værende Havn.

11. (: See næste Side :)

Vi have samledes meddelt Dhrrer Meddirecteurer Underretninger og Oplysninger om de os paa vor Reise forekomne Gjenstande, som i antiquarisk, historisk eller naturhistorisk Henseende syntes os at fortjene Directionens Opmærksomhed.

Kunne vi end ikke smigre os med brillante Resultater af vore Bestræbelser, ere vi dog forvissede om, at de af os indsamlede Gjenstande maa betragtes som et godt Udbytte for Museets Samlinger, hvorhos vi nære Haab om, at flere af de Oldsager og Naturalier om hvis Erhvervelse vi have indledet Underhandlinger, med Tiden skulle tilflyde Museet. — Vi tør ogsaa antage, at der i nogle af de Oplysninger, vi i denne Indberetning have meddeelt, vil findes Stof til Udarbeidelse af Opsæther, som kunne blive passende og brugbare for Urda. —

De af os indsamlede Gjenstande fremlægges herhos til Directionens Beskuelse og nærmere behagelige Bestemmelse og vi lade medfølge som Bilage til vor Indberetning 3de Fortegnelser, nemlig:

Lit: , hvorpaa de af os for Museets Regning indkjøbte Sager, eller vore Udgifter i Anledning af enkelte erhvervede Stykker, findes anførte. —

Lit: , indeholdende de af os, som Gaver til Museet, modtagne Gjenstande, med Tilføiende af Givernes Namne,

Lit: , over de Gjenstande, som vi selv personligen have indsamlet.

Beløbet af de paa Fortegnelsen Lit: anførte Udgifter udgjør som vi henstille til den ærede Direction at foranstalte os godtgjorte af Museets Casse. —

II. Regulaire Forsamlinger af Niser.

I Vedøe Tøvedsøgn er en Gaard Bergsvig, og ved denne en Sandbugt, ved Mundingen

200 Tønne bred og 12 Tønne dyb. – I Ejds Sogn og Grytteus Præstegjeld findes en anden Gaard Nordviig, ved hvilken der er en mindre Sandbugt af lignende Beskaffenhed. – I begge disse Bugter forsamle sig i September og October Maaneder, naar Vejret er godt, en uhyre Mængde Niser (: phocæna :) der löbe legende omkring i Bugterne, hvis lyse Sandbund de saaledes skjule at dens hvide Skjær ikke kan sees. Disse Forsamlinger ere saa regelmæssige, at de aldrig noget Aar udeblive.

Denne Sag synes at fortjene de Naturkyndiges Opmærksomhed og nærmere Undersøgelse, thi det er ikke usandsynligt, at disse Dyrs Parringstid indfalder i September og October Maaneder, og at Dyrene da indlöbe i fornævnte Sandbugter, for der at lege eller parre sig. Skulde dette være saa, da vilde det uden Tvivl være belærende for en Naturforsker, at observere dem nöre, og at iagttage deres Fremgangsmaade under Parringen, som man ellers vanskeligen finder Leilighed til at betragte.

Gaardens Beboere, i Forbindelse med Flere, have speculeret paa at lade sig binde Nöder, for at indstænge de i Bugterne indlöbne Niser, og siden at fange disse; men da Nöderne vilde blive meget kostbare og Vedkommende manglede saavel Formue, som fornöden Tundskab om Nödernes hensigtsmæssigste Indretning, have de henvendt sig til Romsdals Amts Landhusholdnings-Selskab med Ansögning om Forskud og fornöden Anvisning, hvoraf dog ingen af Delene blev dem meddelt.

Det vilde være Skade, om de betydelige Fordele, som en saadan Entreprise synes at love, af Mangel paa fornöden Understöttelse og An-